

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

REFLEXE POSTOJŮ STŘEDOŠKOLSKÝCH STUDENTŮ K MANŽELSTVÍ
A RODIČOVSTVÍ

ANETA POLÁNSKÁ

Praha 2012

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Miloslava Turková, CSc.

Bibliografický záznam

POLÁNSKÁ, A. *Reflexe postojů středoškolských studentů k manželství a rodičovství*. Praha, 2012. 50 s. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Miloslava Turková, CSc.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato práce byla zpřístupněna v příslušné knihovně UK a prostřednictvím elektronické databáze vysokoškolských kvalifikačních prací v repozitáři Univerzity Karlovy a používána ke studijním účelům v souladu s autorským právem. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 29. června 2012

.....

Aneta Polánská

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Miloslavě Turkové, CSc. za cenné rady i připomínky, které mi v průběhu psaní bakalářské práce velice pomohly.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá představami a postoji k manželství a rodičovství z pohledu středoškolských studentů, respektive studentů již posledních ročníků rozdílně zaměřených typů středních škol. Pozornost je věnována tomu, jakým způsobem mladí lidé nahlíží na tyto instituce v době, kdy se rozpadá téměř každé druhé manželství a dochází k odkladu rodičovství do stále vyššího věku rodičů. Rovněž narůstá, ať už záměrná či nezáměrná bezdětnost a také fenomén tzv. singles. V souvislosti s tím se vedou diskuse o významu manželství a rodičovství v dnešní společnosti a proto budou zmapovány postoje a názory generace, která má vstup do manželství a založení rodiny teprve před sebou.

Klíčové pojmy

Manželství, mimomanželská plodnost, nesezdané soužití, rodičovství, singles

Annotation

This bachelor thesis deals with attitudes of high school students attending different type of school in the final year. The thesis focuses on the attitudes of these young people towards marriage when this institution currently decays and falls apart as well as age of partners deciding to have a baby is higher than in the past. In addition, intentional or unintentional childlessness and phenomenon of singles are growing. In regard with these facts, importance and sense of marriage and parenthood are often discussed in current society. Thus, this thesis is aimed to explore attitudes of young generation who will be confronted with starting a family and marriage in the future.

Key words

Marriage, extramarital fertility, unmarried cohabitation, parenthood, singles

OBSAH

ÚVOD	8
TEORETICKÁ ČÁST	10
1. DRUHÁ DEMOGRAFICKÁ TRANZICE.....	10
2. SOUČASNÁ GENERACE ADOLESCENTŮ	11
3. MANŽELSTVÍ.....	13
4. ALTERNATIVNÍ FORMY PARTNERSKÉHO SOUŽITÍ	15
4. 1. Nesezdané soužití.....	15
4. 2. Rozdíl mezi nesezdaným soužitím a manželstvím	16
4. 2. Oddělené soužití.....	19
4. 3. Singles.....	20
5. RODIČOVSTVÍ	22
5. 1. Plánované rodičovství.....	25
5. 2. Podmínky odpovědného rodičovství.....	27
5. 3. Pokles motivace k rodičovství a bezdětnost	27
METODOLOGICKÁ ČÁST	29
6. VYMEZENÍ VÝZKUMU	29
6. 1. Téma výzkumného projektu.....	29
6. 2. Cíl výzkumu	29
6. 3. Výzkumné otázky	29
6. 4. Výzkumná strategie a technika sběru dat.....	29
6. 5. Způsob zaznamenávání dat	31
6. 6. Výzkumný vzorek	31
6. 7. Prostředí výzkumu	32
6. 8. Analytický postup	32
6. 9. Hodnocení kvality výzkumu	33
6. 10. Etické otázky společenskovedního výzkumu	33
7. VLASTNÍ VÝZKUM	35
7. 1. Předvýzkum	35
7. 2. Průběh rozhovorů.....	35
7. 3. Charakteristika respondentů.....	36
7. 4. Výsledky výzkumu a jejich interpretace.....	37
7.4.1. Jak se mladá generace středoškoláků staví k manželství?	37
7.4.2. Preference a názory středoškoláků: manželství X nesezdané soužití?.....	42
7.4.2. Jakou roli hraje dítě v představách a plánech středoškoláků?.....	46
ZÁVĚR	54
SEZNAM LITERATURY	56
SEZNAM PŘÍLOH	60

ÚVOD

V dnešní společnosti mají mladí lidé možnost si relativně svobodně vybrat způsob partnerského soužití a rozhodnout se, jak využít celou škálu možností seberealizace, které jim současný svět nabízí. Často se snaží oddálit vstup do dospělosti se všemi starostmi, nechtějí se vázat a nést zodpovědnost a doba, po kterou zůstávají finančně závislí na svých rodičích, se prodlužuje. Mají možnost cestovat, studovat a věnovat se svým zájmům, které jsou pro ně často atraktivnější. Prožívají různé dlouhé vztahy a vstup do manželství a založení rodiny odsouvají na později. Právě v souvislosti s oddalováním obou těchto dříve životních priorit se dnes vedou diskuze o tzv. krizi rodiny a díky rozmachu mediálních prostředků se tento problém dostává do podvědomí široké veřejnosti. Každá mladá generace si vytváří nějaké představy o svém budoucím životě, o rodině a partnerovi a vždy jsou její představy do jisté míry ovlivňovány i společenskými a ekonomickými okolnostmi.

Na vzorku středoškolských studentů jsem se rozhodla v rámci výzkumu bakalářské práce zjistit, jak o této problematice přemýšlejí, proč a co podle nich způsobuje, že dochází k odkladu vstupu do manželství, kdy je podle nich ideální věk pro vstup do manželství a založení rodiny. Ve své práci se zaměřím na poměrně mladou cílovou populaci, která má tato rozhodnutí ještě před sebou, ale v zásadě lze říci, že z právního hlediska jsou již tito jedinci plnoletí a vstupu do manželství jim tak nic nebrání.

Práci jsem rozdělila do dvou částí, a to na část teoretickou, která obsahuje pět kapitol a část metodologickou, v níž nejprve vymezuji navrhovaný výzkum, a následně se již věnuji podrobné analýze a interpretaci vlastního výzkumu. Po dlouhém zvažování jsem se rozhodla na začátku své práce zmínit druhou demografickou tranzici a přiblížit nejzásadnější demografické změny - od 60. let se proměňuje charakter instituce manželství a zároveň se objevují i jiné formy partnerského uspořádání a také roste počet dětí narozených mimo manželství. V druhé kapitole stručně charakterizuji život dnešních mladých lidí - adolescentů. V dalších kapitolách se zabývám manželstvím a následně různými možnostmi uspořádání partnerského života, které se v soudobé společnosti vyskytují nejčastěji. Pátá kapitola teoretického zakotvení je věnována rodičovství, podmínkám zodpovědného rodičovství, jeho plánování, či stále rostoucí volbě dobrovolné bezdětnosti. Pozornost bude zaměřena také na výzkumy, které byly již na podobná témata realizovány a jejich poznatky využijeme k doplnění jednotlivých kapitol soustředěných v teoretické části a zároveň se k nim budeme

částečně vracet i v metodologické části, abychom jejich výsledky porovnali s našimi. Z řady již uskutečněných šetření jsme si pro naše účely zvolili tři - z let 1997, 2002 a 2003.¹

Tématem postojů mladých lidí k manželství a rodičovství se v současné době zabývá řada odborníků a výzkumných institucí, ale ještě v průběhu 80. let nebyl téměř žádný důvod zabývat se názory mladé populace o tom, jak si jednou představují rodinný život, neboť byl vstup do manželského svazku a založení rodiny společností nahlížen jako nedílná součást života mladých a zatím svobodných lidí (Hamplová, 2000). Nebylo zapotřebí klást v průzkumech otázky, které by zjišťovaly informace o tom, jestli vůbec chtějí mladí lidé vstoupit do manželství nebo jestli upřednostňují žít s partnerem v nesezdaném svazku. „Až do závěru 80. let byla u nás totiž plná sňatečnost a do manželství vstupovalo, zpravidla v nízkém věku, 90 % mladých mužů a dokonce 96 % mladých žen“ (Kučera, 2000: 8). Dnes je tomu naopak. Vynořuje se mnoho spekulativních diskuzí nad úpadkem manželství, že je jeho význam přesouván a nahrazován například formou nesezdaného soužití a vyvstává nutnost zabývat se názory populace ohledně sňatkového chování, rodiny a její velikosti (Hamplová, Kučera, 2000).

¹Bude se jednat o: Výzkum Mladá Generace z roku 1997, který se uskutečnil pod vedením L. Fialové, M. Kučery, D. Hamplové a S. Vymětalové. Podrobné zpracování najdeme v knize: FIALOVÁ, Ludmila. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakl., 2000, 163 s. Studie Slon, sv. 24. ISBN 80-858-5087-7.

Výzkum Rodina a gender role z roku 1994 a v roce 2002 podrobně zpracovaný v: CHALOUPKOVÁ, Jana a Petra ŠALAMOUNOVÁ. *Postoje k manželství, rodičovství a k rolím v rodině v České republice a v Evropě*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2004, 60 s. Sociologické studie. ISBN 80-733-0062-1.

Šetření Centra výzkumu veřejného mínění z roku 2003 v článku: ŠALAMOUNOVÁ, P., ŠAMANOVÁ, G., *Představy respondentů o manželství a rodině*. Časopis Naše společnost. Sociologický ústav AV ČR Centrum pro výzkum veřejného mínění. [online]. 2003. [cit. 2012-06-06]. Dostupné na WWW: http://www.cvvm.cas.cz/index.php?lang=0&disp=nase_spolecnost&r=1&offset=115&shw=100020.

TEORETICKÁ ČÁST

1. DRUHÁ DEMOGRAFICKÁ TRANZICE²

Již od poloviny 60. let 20. století docházelo zejména v zemích západní a severní Evropy³ k podstatným proměnám v demografickém chování. Pro tento proces se ustálil výraz druhá demografická tranzice⁴ a za jeho počátek označil D. J. van de Kaa⁵ rok 1965. Pro tento přechod je charakteristický důraz na seberealizaci a rozvoj osobnosti, který vedl k proměně hodnot a norem ve společnosti. To se následně odrazilo v oblasti manželských vztahů a v reprodukčním chování mladé generace. Zásadním způsobem se změnil pohled na manželství, které až dosud sehrávalo v životě každého mladého člověka důležitý zlomový okamžik. Do té doby s sebou manželství přinášelo status dospělosti nebo pocit nezávislosti na výchozí rodině. Cílem manželství bylo plození dětí a manželé měli rozdělené role, na základě kterých měl muž na starosti finanční zabezpečení rodiny a od ženy se očekávalo udržování chodu domácnosti a výchova dětí. Tyto „tradiční prvky“ však v průběhu 70. - 80. let 20. století ustupují do pozadí. Změny, k nimž v té době ve společnosti dochází (u nás však později), se nemohly neodrazit ve snížení počtu uzavřených manželství a věku snoubenců při prvním sňatku, který se u žen vyšplhal na 27 - 29 let a u mužů zhruba na 29 - 32 let (Fialová, 2000; Rabušic, 2001; Rychtaříková, 2002).

Nejvýznamnějším rysem druhé demografické tranzice je však pokles plodnosti až pod hranici prosté reprodukce.⁶ Průměrný počet narozených dětí jedné ženě poklesl na hodnotu 1 - 1,5. Ústřední roli zde sehrála moderní hormonální antikoncepce, která dovedla spolehlivě ochránit před nechtěným těhotenstvím a ženám dala příležitost plánovat nejen počet porodů ale i jeho „správné“ načasování. Její užívání vedlo k definitivnímu oddělení sexuality od reprodukce, ale samotným jádrem demografické tranzice zůstává fakt, že „jde o zásadní posun v lidském myšlení a chování vůbec, nikoli jen o změny demografické povahy“ (Fialová, 2000: 13). Společnost zaujímá tolerantnější postoj k soužití v nesezdaném svazku, v němž zůstává většina rozvedených lidí ale i k „manželství na zkoušku“ u mladé generace.

² Těž druhý demografický přechod.

³ Prvními zeměmi, kde se začaly proměny rodinného chování nejprve projevovaly, bylo Švédsko a Dánsko (Chaloupková, Šalamounová, 2004).

⁴ Druhá demografická tranzice nese v názvu přívlastek „druhá“ z toho důvodu, že „za první demografický přechod jsou označovány změny, které probíhaly v evropských zemích od konce 17. století a které lze obecně označit za přechod od extenzivní (vysoká plodnost, vysoká úmrtnost) k intenzivní (nízká plodnost, nízká úmrtnost) reprodukci“ (Chaloupková, Šalamounová, 2004: 14).

⁵ Autor konceptu druhé demografické tranzice je holandský demograf.

⁶ =nezaručuje početní obnovu populace.

Dochází k uvolňování morálky, k proměně tradičních hodnot a společnost se staví tolerantněji například k homosexualitě, interrupcím, předmanželskému sexu a rozvodům (Fialová, 2000; Plaňava, 2000; Rychtaříková, 2002).

V České republice došlo k těmto změnám o něco později než v zemích západní a severní Evropy. Reprodukční chování mladé generace se u nás změnilo spolu s pádem komunistického režimu. Vstup do manželství začal být mladými lidmi odsouván do pozdějšího věku a to jak u mužů, tak i u žen; poklesl počet narozených dětí v manželství a zvýšil se počet rozvodů. Mezi našimi předními odborníky neexistuje jednotný názor vysvětlující tyto proměny. Někteří hledají vysvětlení v proměně hodnot ve společnosti, která byla umožněna právě politickými událostmi po roce 1989. Předním zastáncem tohoto tvrzení je u nás L. Rabušic. Naopak J. Rychtaříková vidí příčiny těchto proměn zejména v horší ekonomické situaci mladých lidí a hrozbě zvýšené nezaměstnanosti. Podle výzkumu⁷ se však ukázalo, že by za touto proměnou mohly stát obě příčiny, poněvadž manželství ani rodičovství podle výpovědí respondentů neztrácí v jejich očích své výsadní postavení. Vstup do manželského svazku a založení rodiny zůstává stále jednou z nejdůležitějších součástí života mladé generace. Pouze se k těmto zásadním životním krokům a k jejich následné realizaci uchylují na rozdíl od svých rodičů v mnohem vyšším věku. Zastáncem tohoto přístupu je u nás M. Kučera (Rabušic, 2001; Chaloupková, Šalamounová, 2004).

2. SOUČASNÁ GENERACE ADOLESCENTŮ

Dnešní mladí lidé, kteří své studium na školách končí zpravidla po třech (v případě středního odborného učiliště) či čtyřech letech, tedy mezi 18. – 19. rokem, se nacházejí v období zvaném adolescence.⁸ Toto životní stádium před vstupem do dospělosti, je obdobím mnoha významných změn. Jedinci se vzdávají se svých idealistických plánů a zároveň se učí rozhodovat tak, jak se za daných podmínek bude od dospělého člověka očekávat (Kučera, 2000). Jandourek (2007) charakterizuje adolescenci jako významnou životní etapu, během které dochází k „přebírání role dospělého, zapojování se do společenského života a jeho institucí, definování vlastní sociální pozice a poznávání nároků společnosti“ (Jandourek, 2007: 13).

⁷ Jde o výzkum Mladá generace 1997, o kterém se zmíníme podrobněji v následujících kapitolách.

⁸ Jedná se o období, kterým si v životě projde každý jedinec. Odborníci však nemají jedno časové vymezení adolescence, tudíž se jeho zařazení u různých odborníků může lišit. Obecně řečeno se jedná o období mezi pubertou a mladou dospělostí, tedy mezi 15 - 20 (22) rokem života. (Časové zařazení podle P. Macka, 2003).

K této životní etapě se už nepřístupuje tak jako dříve, tedy ne aby co nejrychleji „přešla“, nýbrž „se pojímá jako pokud možno co nejdelší údobí se svou vlastní subkulturou, stylem života i vnějšími znaky“ (Plaňava, 1998: 70). Život dnešních mladých lidí je doprovázen rozvojem technologie, úpadkem tradičních norem a proměnou žebříčku hodnot. Na rozdíl od předchozí generace mají možnost svobodné volby a rozhodování se podle svého vlastního uvážení v různých oblastech života. Právě tato míra volnosti může být doprovázena i menší sebejistotou a zmatením. Můžeme se u nich setkat s upřednostňováním krátkodobých prožitků odehrávajících se v přítomnosti před aktivitami, jež si vyžadují dlouhodobou a systematickou přípravu. To se poté podle mínění odborníků odráží v tom, že záležitostem, které jsou spojené s budoucností, mohou adolescenti přisuzovat menší význam a mají tendenci je odkládat na později. Tento jev se pak může podle Macka (2003) promítat do odlišných postojů k partnerství a v oddalování rodičovství.

Názory mladých lidí o jejich budoucnosti ovlivňuje rodina tedy prostředí, ve kterém jedinci vyrůstali. Velikost rodiny, rozdělení rolí, míra plnění povinností jednotlivých členů rodiny, rozvod nebo život pouze s jedním rodičem, mohou neodmyslitelně poznamenat představy o budoucím rodinném životě každého mladého člověka a působit na volbu životního partnera (Vymětalová, 2000).

Pozdní fáze adolescence je také dobou, kdy studenti dokončují své studium, někteří začínají vstupovat do pracovního procesu a jiní se rozhodují jít dále studovat. Mnozí dnes upřednostňují ve studiu dále pokračovat a založení rodiny se tak v jejich plánech „prozatím“ dostává do pozadí. Je tu plno jiných činností a širokých možností sebeuplatnění, které se dnešní generaci mladých lidí nabízejí a které chtějí ještě před založením rodiny stihnout a zrealizovat (Kučera, 2000).

Na nejbližší plány mladých lidí se zaměřil například výzkum Mladá generace 1997, který se uskutečnil pod vedením L. Fialové, M. Kučery, D. Hamplové a S. Vymětalové (2000).⁹ V rozhodování a názorech o budoucnosti hraje roli nepochybně věk a současná situace mladých lidí, neboť jak píše Kučera (2000), jinak budou přemýšlet jedinci do dvaceti let a třeba současní studenti a s jinými názory se budeme setkávat u absolventů nebo u těch, kteří si svůj život bez závazků užívají mnohdy ještě stále pod „křídly“ svých rodičů. Kromě toho se v plánech odrážejí rozdíly mezi chlapci a dívkami. Ukázalo se, že bez ohledu na

⁹ Do vzorku bylo zahrnuto 1294 mladých svobodných lidí ve věku 18 - 29 let. Jednalo se o 632 mužů a 662 žen. Výzkumnou technikou, pomocí níž se sbíraly informace, byly standardizované rozhovory. Šetření bylo zaměřeno na reprodukční záměry mladých lidí, na jejich postoje k manželství, nesezdanému soužití, ale i k rozvodům a interrupcím.

pohlaví je pro většinu prvořadým cílem zdárně dostudovat a až tři čtvrtiny respondentů si přejí najít dobrou a zajímavou práci. Obětovat svůj život rodině se rozhodly nejčastěji ženy a to zejména ty s nejnižším stupněm dosaženého vzdělání. Mezi prioritami mladých mužů převládalo přání mít hodně peněz, věnovat se svým zálibám a dosáhnout úspěchu a naopak na posledním místě se nacházela péče o domácnost. Podle Kučery (2000) se důraz na osobní rozvoj i záliby mladých lidí může stát jakousi konkurencí rodinného života a manželství, neboť řada z nich z nich bývá z časového i finančního hlediska velmi náročná a mohou tak odčerpávat prostředky, které by za jiných okolností mohly být vloženy do rodinného života. Namísto uzavření manželství a založení rodiny jsou prozatím některé zájmy pro mladé lidi daleko přitažlivější a proto jim ve svých plánech v příštích několika letech dávají přednost a dochází tak k tomu, co je již všeobecně známo, totiž k posunu manželství a založení vlastní rodiny do vyššího věku partnerů, než jak bylo obvyklé pro generaci jejich rodičů.

3. MANŽELSTVÍ

„Manželství patří mezi nejstarší sociální instituce v dějinách lidstva“ (Vágnerová, 2007: 88). V moderní společnosti (obecně i v ČR) pod vlivem sociálních změn, klesá počet párů, které vstupují do manželství a toto případné rozhodnutí o uzavření sňatku odsunují stále do pozdějšího věku. Zdá se, že je tomu tak i v důsledku rozmanitějších příležitostí a možností seberealizace, které se dnes mladým lidem nabízejí. Svoji úlohu zde nezpochybnitelně hraje i rostoucí tolerance společnosti k různým formám partnerského soužití. To vše a mnohé další dovoluje mladým lidem nevázat se předčasně něčemu, co by je mohlo v jejich cestě za osobním rozvojem, omezovat (Vágnerová, 2007).

Se stále zvyšujícím se věkem partnerů při vstupu do manželství se tak řada výzkumů zaměřuje na manželství a na otázky týkající se ideálního věku při vstupu do manželství. Jedno takové šetření uskutečnilo Centrum výzkumu veřejného mínění¹⁰ v roce 2003. Na základě odpovědí respondentů se ukázalo, že ideální věk ženy při vstupu do manželství je do 25 let a pouze zanedbatelný počet dotazovaných považoval za ideální věk nevěsty 30 a více let. U mužů se respondenti shodovali na pozdějším věku, zhruba v rozmezí 25 - 29 let, ale zvýšila se i četnost odpovědí ideálního věku u muže na 30 a více let. Názory na ideální věk ovlivňovalo

¹⁰ Jde o výzkumné oddělení Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i.

Hlavní náplní CVVM je výzkumný projekt Naše společnost a každý rok tak bývá realizováno deset šetření. Provádí se průzkumy veřejného mínění, jehož se účastní minimálně tisíc dotazovaných starších 15 let. Účelem plánovaného průzkumu bývá zjistit názory obyvatel na otázky týkající se například politických, ekonomických a jiných společenských témat.

Kdo jsme. In: *Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.* [online]. [cit. 2012-06-29]. Dostupné z: <http://www.cvvm.cas.cz/index.php?lang=0&disp=zpravy&r=1&s=1&offset=101>.

vzdělání a věk respondentů. Mladší jedinci a také respondenti s vysokoškolským vzděláním přisuzovali nevěstám vyšší věk, ale u ženichů byly rozdíly víceméně zanedbatelné (Šalamounová, Šamanová, 2003).

D. Hamplová (2000) na základě údajů vzešlých z výzkumu¹¹ uvádí podmínky k uzavření sňatku, které byly respondenty nejčastěji zmiňovány. Podle zákona musí snoubenci dosáhnout plnoletosti,¹² dále šlo především o finanční nezávislost, zajištěné bydlení a pravidelný příjem. Nesplnění těchto „neformálních“ podmínek má na svědomí časté odkládání vstupu do manželství. Poněkud zarážející byla pro výzkumníky skutečnost, že délce známosti byla respondenty přikládána menší důležitost, než jak by se mohlo předpokládat. To podle autorky může vypovídat nejspíše o „podceňování důležitosti kvality partnerského vztahu pro manželství“ (Hamplová, 2000: 78).

Pro současnou mladou generaci není sňatek podmínkou pro zahájení sexuálního života. Vstup do manželství dnes spočívá na individuální a svobodné volbě partnerů. Předpokládá se, že hlavním motivem uzavření sňatku je dnes vzájemná přitažlivost a láska obou snoubenců (Vágnerová, 2007). Například na motivy, které vedou partnery k uzavření sňatku, zaměřil svou pozornost výzkum Mladá generace 1997. Respondenti nejčastěji uváděli jako motivy touhu po bezpečném zázemí, časté bylo také přání, aby se jejich potomci narodili do manželství a nejvíce byla respondenty zmiňována láska. „Pro dnešní mladou generaci je zcela samozřejmé, že se snoubenci musí milovat a ochotu uzavřít „sňatek z rozumu“ připouští jen nízký počet dotázaných“ (Hamplová, 2000: 70). Na těchto stěžejních motivech se shodovali jak ženy, tak i muži. Zásadní rozdíl byl však zaznamenán ve výpovědích dívek s odlišným zaměřením jejich středních škol. Zhruba 80 % dívek ze středních odborných učilišť uvedlo jako motiv sňatku lásku a v případě dívek studujících na jiných typech středních škol byla láska důležitým motivem v 95 %. Tento rozdíl lze vysvětlit tím, že vyučené ženy mají tendenci klást důraz na finanční stránku, což je podle Hamplové (2000) důsledkem jejich horšího uplatnění na pracovním trhu. Vágnerová (2007) uvádí, že „citový vztah bývá hlavním důvodem k uzavření manželství, ale vzhledem k labilitě a zákonité proměnlivosti emoční vazby nemůže být zárukou jeho stability“ (Vágnerová, 2007: 95). To dokládají i údaje Českého statistického úřadu, podle kterých se již téměř každé druhé manželství rozvádí.¹³

¹¹ Jedná se o výzkum Mladá generace 1997.

¹² Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině.

¹³ Podstatná většina manželství se rozvádí na návrh ženy. Největší podíl rozvádějících tvoří páry, jejichž manželství netrvalo příliš dlouho a tvoří ho mladí lidé. Manželé se nejčastěji rozvádějí zhruba po dvou až šesti letech od svatby. V současnosti však přibývá počet párů, které žádají o rozvod po dlouhodobém, zhruba po

Příčin rozvodů existuje celá řada, a jak se zdá, relativně vysoký počet rozvádějících se manželství se stal celospolečenským jevem, který bude probíhat i v následujících letech.¹⁴ Jedním z důsledků podle Jäckelové (1997) je skutečnost, že lidé hledají nové formy partnerského soužití, kterými je manželství do značné míry nahrazováno. Dnes existuje hned několik společností akceptovaných forem partnerského soužití. Zvyšuje se nejenom počet párů žijících v nesezdaném soužití, ale také osaměle žijících lidí.

4. ALTERNATIVNÍ FORMY PARTNERSKÉHO SOUŽITÍ

4. 1. Nesezdané soužití¹⁵

Nesezdané soužití je formou partnerského vztahu, jehož podstatným znakem je to, že muž a žena spolu žijí, aniž by spolu uzavřeli manželský svazek. Obliba tohoto partnerského uspořádání se rok od roku zvyšuje a to nejen v západních zemích ale i u nás. Nesezdané soužití je považováno za „moderní variantu partnerského života typickou pro novou společenskou situaci, v níž mladí lidé již nepotřebují svůj vztah formálně stvrzovat“ (Hamplová, Pikálková, 2002: 127). Rabušic (2001) jej definuje jako „formu soužití dvou jedinců opačného pohlaví, kteří žijí ve svazku podobném manželství, to je mají spolu intimní sexuální vztahy, společně bydlí a společně hospodaří, avšak nejsou oficiálně sezdáni“ (Rabušic, 2001: 193).

V odborné literatuře bychom se mohli setkat s několika různými typologiemi nesezdaného soužití. Pro naše účely zmíníme pouze jednu, kterou využijeme i v metodologické části. Budeme se opírat o typologii socioložky Dany Hamplové (2002), která rozděluje nesezdané soužití do dvou kategorií. První formou je soužití partnerů „na zkoušku“, kteří hodlají v budoucnu vstoupit do manželství a tudíž v tomto případě nelze hovořit o žádné definitivní volbě. Podle autorky můžeme v souvislosti s předmanželským soužitím dokonce

20letém manželství. Jako nejčastější důvody rozpadu manželství bývají uváděny nevěra, závislost na alkoholu u muže, ale také minimální zájem o rodinu ze strany ženy a stále častěji i odlišné zájmy, rozdílné názory a povaha. Rozvodovost. In: *Český statistický úřad* [online]. [cit. 2012-06-13]. Dostupné z: [http://czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/F7003184C8/\\$File/400711a3.pdf](http://czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/F7003184C8/$File/400711a3.pdf).

Rozvodovost. In: *Český statistický úřad* [online]. [cit. 2012-06-06]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost>.

¹⁴Vzrůstající míra rozvodovosti může být odrazem prosperity a finanční nezávislosti žen na svých mužích. Rozvádějícím se manželům se dnes podaří vytvořit novou domácnost mnohem jednodušeji, než kdysi (Rabušic, 2001; Giddens, 1999).

¹⁵V odborné literatuře bychom se mohly setkat s celou řadou dalších výrazů pro nesezdané soužití. Mezi nejčastěji jmenované například patří společné soužití, konsensuální svazek, kamarádké manželství, manželství na zkoušku nebo také manželství bez dokladů.

mluvit o tom, že se tato varianta „stala novou všeobecně rozšířenou a základní normou spojenou s uzavíráním manželství a se zakládáním rodiny“ (Hamplová, Pikálková, 2002).

Druhou jeho variantou je dlouhodobé nesezdané soužití, kdy partneři nemají v úmyslu uzavřít manželství. Konkrétně v tomto druhém případě je již možné mluvit o jakési alternativě manželství (Hamplová, 2000).

4. 2. Rozdíl mezi nesezdaným soužitím a manželstvím

Jeden z nejzásadnějších rozdílů, který existuje mezi manželstvím a nesezdaným soužitím, se vztahuje k jeho ukončení. Rozvádí-li se manželé, existuje zákonem stanovené majetkové vyrovnání. V případě nesezdaného soužití neexistují žádná taková pravidla a proto v případě, kdy dochází k jeho rozpadu, tak se může stát to, že jeden z partnerů po ukončení vztahu utrpí větší újmu (Rabušic, 2001). Mareš (2003) uvádí, že jeho „atraktivita spočívá zejména v tom, že nepředstavuje formální závazek jištěný slibem nezrušitelnosti a poskytuje jistý stupeň osobní nezávislosti“ (Mareš, 2003: 77).

Manželství se vyznačuje vzájemnou podporou obou partnerů, danou dělbou práce v domácnosti a společným rozhodováním manželů o investicích (Hamplová, Pikálková, 2002). Tím, že společné investice patří k jednomu z nejdůležitějších prvků stability svazku, činí z nesezdaného soužití méně stabilní formu. A právě z tohoto důvodu se pokusily americké socioložky na základě empirického výzkumu odhalit, jaké prvky udržují partnery v nesezdaném svazku pohromadě. Brinesová a Joynerová (1999) se shodují s výše zmíněnou charakteristikou manželství, které je založeno na komplementaritě rolí obou partnerů, kde dochází k výměně emocí a přerozdělování statků. Autorky došly k závěru, že soudržnost nesezdaného soužití spočívá primárně na principu rovnosti mezi partnery a tradiční dělba práce mezi partnery není striktně dodržována (Paloncyová, 2002).

Tabulka č. 1: Faktory nestability manželství a nesezdaného soužití:

Manželství – komplementarita	Nesezdaná soužití - rovnost
1. Pravděpodobnost rozvodu se zvyšuje spolu s rostoucím příjmem ženy.	1. Čím více se příjem nesezdané ženy blíží, tím je pravděpodobnost rozchodu nižší; čím je však příjem nesezdané ženy vyšší než příjem muže, tím je riziko vyšší.
2. Čím více času tráví žena v zaměstnání, tím je pravděpodobnost rozvodu vyšší.	2. Čím je pracovní zaneprázdnění nesezdané ženy vyšší, tím je riziko rozchodu nižší.
3. Pravděpodobnost rozvodu se snižuje spolu s rostoucím rozdílem počtu hodin strávených výdělečnou činností mužem a ženou.	3. Pravděpodobnost rozchodu se zvyšuje spolu s rostoucím rozdílem počtu hodin strávených výdělečnou činností mužem a ženou.
4. Čím větší je společný majetek manželů, tím je pravděpodobnost rozvodu nižší.	4. Společný majetek nemá vliv na pravděpodobnost rozchodu.
5. Přítomnost dítěte riziko rozvodu snižuje, čím je však počet dětí vyšší, toto riziko je vyšší.	5. Riziko rozchodu se zvyšuje spolu s počtem dětí přítomných ve společné domácnosti.

Zdroj: Paloncyová, 2002¹⁶

Nejčastější důvody, které vedou mladé lidi k tomu, že upřednostňují tento způsob soužití, patří hlavně pocit svobody a nezávislosti, nebo to na druhé straně mohou být obavy z rozvodu a jeho následků. Tato varianta soužití může pro někoho fungovat jako prostředek sociálního učení a přípravy. Člověk si tak může vyzkoušet, jaké to bude žít s partnerem v jedné domácnosti, ujasnit si priority a pro některé to znamená i způsob, jak získat více času, nejsou-li si jisti, zda je pro ně jejich partner ten pravý (Rabušic, 2001; Vágnerová, 2007).

Na to, jestli lidé preferují nesezdané soužití před manželstvím, zaměřilo svůj zájem již několik výzkumů. Mezi takovými byl i výzkum Mladá generace 1997, jehož cílem bylo zjistit, jak velkou konkurenci představují rozmanité způsoby partnerského soužití pro instituci manželství. Z výzkumu vyplynulo, že téměř 90 % mladých lidí chce jednou v budoucnosti uzavřít manželský svazek, ale většina dotazovaných by si ráda společné soužití s partnerem v jedné domácnosti nejdříve vyzkoušela. Respondenti, kteří zvolili z nabízených možností „manželství bez zkoušky“, vysvětlovali své rozhodnutí zejména morálkou nebo v některých případech náboženskou vírou. Ti, kteří vyjádřili svůj souhlas s předmanželským soužitím, své rozhodnutí zdůvodňovali tím, že tak budou mít příležitost vyzkoušet si, jaké to bude žít společně s partnerem, umožní jim lépe se navzájem poznat a ujistí se v pevnosti a případné stabilitě jejich budoucího vztahu. Ukazuje se však, že toto přesvědčení nebývá správné a partneři, kteří si soužití předcházející manželství vyzkouší, mají tendence se poté rozvádět

¹⁶ PALONCYOVÁ, Jana. *Rodinné chování mladé generace: závěrečná zpráva z "Biografického výzkumu mladé generace 2002"*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2002. ISBN 80-239-0994-0.

častěji, než partneři, kteří vstoupili do manželství, aniž by předtím spolu po nějakou dobu žili. Nesezdané soužití, ať už jako trvalou formu nebo jako přechodnou fázi před vstupem do manželství, upřednostňovali dotazovaní zejména díky snadnému rozchodu v případě problémů. Navzdory očekávání výzkumníků se však nepotvrdila domněnka, že názory na manželství se mezi muži a ženami liší. Neprokázalo se, že by byl sňatek ženami upřednostňován, neboť rozdíly se ukázaly jako minimální, jak ukazuje tabulka č. 2.

Tabulka č. 2: Odpovědi na otázku: „Kterou z následujících možností považujete pro svůj život za nejlepší?“ (v %)

Způsob života	Celkem	Muži	Ženy
Bez stálého partnera	2,2	3,8	0,6
Nesezdané soužití	9,0	10,8	7,3
Na zkoušku-sňatek	68,2	66,5	69,9
Manželství	20,6	18,9	22,2
Celkem	100,0	100,0	100,0

Zdroj: Hamplová: Představy mladých lidí o manželství a rodičovství, 2000. str. 68

Na základě tohoto výzkumu jeho autoři konstatují, že nesezdané soužití je mladými lidmi vnímáno spíše jako období před sňatkem, přechodná „fáze chození a poznávání se“ a jeho dlouhodobá varianta nepatří na základě provedeného výzkumu mezi mladými lidmi k nijak značně preferované variantě a tudíž ho nelze považovat za formu, která by silně konkurovala manželství (Hamplová, 2000).

Podobné problematice se věnoval i Mezinárodní program sociálního výzkumu (International Social Survey Programme - ISSP)¹⁷ v jehož rámci se v České republice uskutečnilo šetření s názvem Rodina a gender role v roce 1994 a v roce 2002 byl zopakován. Výzkum byl zaměřen na rodinu a reprodukční chování a umožnil porovnat postoje k této problematice mezi občany České republiky a občany jiných zemí. V rámci tohoto šetření bylo respondentům položeno celkem devět otázek, které souvisely s postoji k manželství,

¹⁷ ISSP je mezinárodní výzkumný projekt založený roku 1983. Dnes se tohoto projektu účastní výzkumné instituce zhruba ze 40 zemí, včetně České republiky, kde jsou tato šetření realizována Sociologickým ústavem AV ČR. V rámci ISSP je každoročně uskutečněn jeden výzkum ve všech připojených zemích. Podrobné vyhodnocení výzkumu Rodina a gender role najdeme v: CHALOUPKOVÁ, Jana a Petra ŠALAMOUNOVÁ. *Postoje k manželství, rodičovství a k rolím v rodině v České republice a v Evropě*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2004, 60 s. Sociologické studie. ISBN 80-733-0062-1.

rodičovství, případně s rozdělením rolí v domácnosti. Obsah otázek pro rok 2002 byl shodný jako v roce 1994. Na otázku, zdali „*je dobré, když lidé, kteří hodlají uzavřít sňatek, spolu nejdříve žijí*“ odpovědělo kladně 73,3 % respondentů (zde nebyl výrazný nárůst zaznamenán oproti roku 1994, kdy se jednalo o 70,7 %). Nejméně konzervativní názory v rámci šetření zastávala mladá generace, lidé svobodní a bezdětní nebo respondenti s vysokoškolským vzděláním. Ve skutečnosti, srovnáme-li reálné chování respondentů s jejich postoji k problému, dojdeme k určitému rozporu. Totiž lidé, kteří uznávají nesezdané soužití nejméně, mají většinou nižší stupeň dosaženého vzdělání a nízký socioekonomický status, přesto však v reálném životě jsou to právě oni, kdo žijí bez oddacího listu nejčastěji. Naopak vysokoškoláci se vyznačují větší otevřeností a tolerancí k neformálním svazkům, ale jejich naděje založit rodinu bývá mnohem vyšší (Chaloupková, Šalamounová, 2004).

4. 2. Oddělené soužití

Další alternativní formou partnerství, se kterou bychom se mohli v naší společnosti mimo zmíněnou kohabitaci setkat, je oddělené soužití. Jde o vztah „kdy dva lidé opačného pohlaví patří k sobě; jejich okolí ví, že spolu žijí, avšak každý z partnerů si ponechává své vlastní bydlení a své vlastní hospodaření“ (Rabušic, 2001: 201). V literatuře bychom se mohli setkat i s pojmem „Living Apart Together“, který v českém překladu doslovně znamená „spolu, ale odděleně.“

Partneři tedy žijí odděleně, přičemž mohou nějaký čas trávit v domácnosti u jednoho z nich a naopak. Svých původních bytů a domovů se nevzdávají ze strachu, že by jim vztah s partnerem nevyšel a oni by se pak neměli kam vrátit domů. Hlavní výhoda tohoto vztahu spočívá v tom, že „partneři tedy daleko více rozhodují volně o uspořádání svých rolí a o svém chování ve vztahu, zejména směrem k vlastní spokojenosti a potěšení ze vztahu, což odpovídá změnám v tradičním pojetí svazků“ (Možný, 2008: 260). Žena tak nemusí svému partnerovi prát a žehlit oblečení, připravovat jídlo, ale samozřejmě může. Totéž platí i na straně muže. Muž se nemusí zajímat o finanční záležitosti své partnerky, ale i naopak (Rabušic, 2001). Podle Možného (2008) u nás toto soužití z velké části zastupují mladí lidé, kteří se pro něj nerozhodli ze své svobodné vůle, nýbrž z nedostatku financí potřebných k zajištění společného bydlení. Autor podotýká, že se podíl těchto lidí s možností vzít si půjčku snižuje.¹⁸

¹⁸ Největší procento však tvoří lidé v důchodovém věku a lidé, kteří se buď rozvedli, nebo přišli o svého životního partnera (Možný, 2008).

4. 3. Singles

V České republice se s touto životní strategií setkáváme až po roce 1989, ale již předtím se vyskytovala hlavně v rozvinutých zemích západní Evropy zhruba od 60. let a v současnosti se stává „pravděpodobně nejzřetelnějším a nejvyhraněnějším projevem individualizace ve sféře rodinného a partnerského života“ (Tomášek, 2003: 5). Přesto však pro tento životní styl neexistuje dodnes v češtině odpovídající výraz¹⁹ a ani odborníci se neshodnou, jak tuto kategorii přesně vymezit (Tomášek, 2003).

Tak například Marcel Tomášek (2003) charakterizuje skupinu singles jako „relativně mladé lidi mezi 25 až 40 lety, kteří se víceméně dobrovolně rozhodli žít po delší dobu bez partnera proto, aby mohli rozvíjet jiné než rodinné životní strategie“ (Radimská, Tomášek, 2003: 10). Vedle toho jiná definice charakterizuje singles jako „jedince, kteří nechtějí vstupovat do manželství, protože jim život o samotě v zásadě vyhovuje“ (Jandourek, 2009: 119).

To, že někdo upřednostňuje být sám, má podle odborníků několik možných příčin. Některé k tomu vede touha věnovat se své kariéře, možnost získat více sexuálních zkušeností, cestování a osobní zájmy. Další možné vysvětlení spočívá v tom, že se v dnešní době od zaměstnanců vyžaduje časová flexibilita a s tím související ochota stěhovat se za prací, cestovat na časté služební cesty a zůstat v práci mimo pracovní dobu a to vše nabourává rodinnou sféru života (Tomášek, 2003). Rabušic (2001) zmiňuje také zdravotní indispozice nebo různé psychické vlastnosti, které omezují příležitosti najít si partnera. Podle Mlčocha (2008) mohou být někteří sami, protože dosud nepotkali toho pravého, mohou mít za sebou nevydařený vztah a na další se zatím necítí být připraveni, pochybují o své sexuální orientaci a někdo je sám, protože osoba, po které touží, je v dané chvíli zadaná apod.

Společnost vnímá singles jako „workoholiky“, kteří dosahují ve své profesi úspěchů a nepotýkají se s finančními problémy a s tím spojenou závislostí na druhých lidech. Většina single-žen je absolventkami vysoké školy a ve své profesní kariéře jsou úspěšné. S tím jistě může souviset skutečnost, že takové ženy mohou mít na své partnery náročnější požadavky, a proto se rozhodnou být radši sami než s partnerem, který by nesplnil jejich očekávání. Zároveň se tyto ženy nemusejí potýkat s problémy, které by pro ně za jiných okolností představovalo skloubení kariéry a péče o rodinu. Naopak tomu je u single-mužů, kde se

¹⁹ Určit český přesný ekvivalent výrazu „singles“ by mohl být předmětem diskuzí. Nejčastěji však tento výraz bývá překládán jako svobodní či nesezdaní (Tomášek, 2003).

vyskytuje velký počet nezaměstnaných, s nižším stupněm dosaženého vzdělání a vyšší hrozbou ztráty zaměstnání (Radimská, Tomášek, 2003).

Mohli bychom soudit, alespoň podle názorů mladých lidí, že se život singlů na rozdíl od manželství vyznačuje zejména výhodami, ale jako vše, má i život singlů svou stinnou stránku. I tento život s sebou přináší určité potíže a to v podobě pocitu samoty a nátlaků společnosti a okolí, aby se i oni rozhodli uzavřít manželský svazek (Jandourek, 2009). Vágnerová (2007) vidí riziko tohoto stylu života v tom, že člověk může sňatek odkládat tak dlouho, až nakonec ztratí veškeré příležitosti k založení rodiny. Je také možné, že si jedinec navykne na svůj „zaběhlý“ styl života a způsob chování a bude hůře přistupovat na kompromisy, což může komplikovat budoucí partnerský život.

Rozšíření všech těchto různých variant partnerského života vedlo k tomu, že manželství už není jediným místem pro intimní vztah partnerů. Rabušic (2001) zdůrazňuje, že instituce manželství a rodiny nemizí ani se neocitají v žádné vážné krizi. Jde spíše o to, že se pod vlivem nových kulturních a ekonomických podmínek tyto instituce (stejně jako mnohé další), vyvíjejí a proměňují, k čemuž ostatně docházelo i dříve. V posledních pár letech se tento proces vývojových proměn v oblasti manželství a rodiny jen značně urychlil. „Současné společenské klima, jež klade důraz na rovnost pohlaví, na individuální volbu a na seberealizaci osobnosti, je v zásadě s manželstvím v jeho tradiční podobě obtížně slučitelné“ (Rabušic, 2001: 204).

5. RODIČOVSTVÍ

„Rodičovství je významným projevem generativity dospělého věku, ale i specifickým způsobem naplnění intimity, protože umožňuje vznik výlučné, hluboké citové vazby, většinou přetrvávající po celý život“ (Vágnerová, 2007: 108). Rodičovství je vnímáno jako jeden z podstatných cílů uzavření sňatku a je tak definováno v zákoně: „hlavním účelem manželství je založení rodiny a řádná výchova dětí.“²⁰ Na druhé straně se pro některé partnery může stát rodičovství stěžejním motivem, díky kterému se řada z nich rozhodne manželství uzavřít.

S příchodem dítěte se partneři musejí vyrovnat s mnoha změnami, které zásadně ovlivní dosavadní průběh jejich života. Musejí se přizpůsobit zcela novým podmínkám a s nimi souvisejícím změnám v možnostech trávení volného času a činnostech, na které byli dosud zvyklí. Od této doby ztrácejí rodiče volnost, začínají nést odpovědnost za někoho jiného a musejí se připravit na různá omezení, která na ně s příchodem dítěte čekají. Podle Možného (2002) můžeme rodičovství považovat za jakýsi přechod, který zcela zásadně změní život každého člověka. Rodičovství představuje v životě lidí zlomový okamžik, na který se nelze předem nijak připravit. Nepředchází mu totiž žádné období přípravy. Podle autora například před uzavřením manželství můžeme mluvit o jakémsi období přípravy, ale v tomto případě nepředchází žádné „rodičovství na zkoušku“. Člověk se může připravit na jiné životní události, ale „dítě, které dosud nebylo, tu jednoho dne je“ (Možný, 2002: 131). Narození dítěte podle Kučery (2000) přinese téměř každému člověku neporovnatelně větší změnu v jeho individuálním životě, než uzavření sňatku. Ze svazku manželského se lze vyvázat prostřednictvím rozvodu, kdy se vztah mezi manžely ukončí, ale v případě rodičovského vztahu je toto nemožné. Je sice možné, že se vztahy mezi rodiči a dítětem oslabí a to zvláště poté, co se některý z rodinných příslušníků rozhodne odstěhovat ze společné domácnosti, ale tento vzájemný vztah mezi nimi přetrvává a zřídka kdy zaniká.

Postoji mladých lidí k rodičovství se zabývalo již několik výzkumů. Například z výzkumu Mladá generace 1997 vyplývá, že mladí respondenti nemají o otázkách vztahující se k rodičovství až tak zcela jasnou představu a proto bývá vyhodnocení dat místy obtížné a je nutné přistupovat k nim s co největší obezřetností. Hamplová (2000) uvádí, že názory a představy respondentů o rodičovství jsou mnohdy nevyjasněné a protichůdné, což může být způsobeno nedostatkem informací a osobních zkušeností. Nedostatečně vyhraněné postoje k

²⁰ Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině.

dětem mohou vyplývat i ze skutečnosti, že mladí lidé vnímají založení rodiny jako záležitost zatím dosti časově vzdálenou a mnozí z nich tak nad tím doposavad ani moc nepřemýšleli. Z tohoto důvodu si proto zatím někteří neumějí dobře představit, jak jim narození dítěte může změnit jejich dosavadní životní styl. Ukázalo se totiž, že rozhodnutí mít děti znamená pro 30 % dotazovaných omezení vlastní svobody. Vedle toho zároveň uváděli, že dívat se na to, jak děti rostou, je pro rodiče největší radostí. Vágnerová (2007) tvrdí, že tento nevyhraněný postoj respondentů koresponduje se skutečností, že rodičovství představuje pro rodiče také jistou zátěž a proto je podle nich výhodnější mít děti později. Na základě výše zmíněného výzkumu se také potvrdilo, že naprostá většina respondentů však přemýšlí o dětech jako o součásti svých budoucích plánů, zato počet respondentů, kteří neplánují žádné děti, se ukázal v rámci tohoto výzkumu jako téměř bezvýznamný (Hamplová, 2000).

S rozšířením alternativních forem partnerského života se mimo jiné zvyšuje počet dětí narozených mimo manželství, jak to dokládají údaje Českého statistického úřadu.²¹ Pro mladé lidi není již podmínkou uzavřít manželství, plánují-li mít spolu dítě. Dnes se nikdo příliš nepozastavuje nad tím, jsou-li rodiče dítěte manželé nebo nejsou. U nás k tomuto zásadnímu zlomu v myšlení a reprodukčním chování mladých lidí došlo v důsledku polistopadových změn, přičemž ještě během komunistického režimu zůstával podíl mimomanželských dětí na velmi nízké úrovni a nikdy nepřekračoval hodnotu 8 %. Během 90. let začal ale jejich počet rychle narůstat²² a dnes již v České republice přesáhl podíl dětí narozených mimo manželství hranici 40 %.²³

„Zatímco v minulosti mělo označení "nemanželské dítě" negativní nádech, v posledních letech se nad tímto označením nikdo příliš nepozastavuje. Nemusí to navíc znamenat, že by děti vyrůstaly bez jednoho rodiče. Mnohé páry totiž žijí stejným rodinným životem s potomky jako manželé, jen bez svatby.“²⁴

²¹ Obyvatelstvo - roční časové řady. In: *Český statistický úřad* [online]. [cit. 2012-06-16]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/obyvatelstvo_hu.

²² Ještě v roce 1980 byl počet nemanželských dětí velmi nízký, na základě dat Českého statistického úřadu se jednalo o 8 640 (5,6%). K poměrně značnému nárůstu došlo tedy v 90. letech, kdy se jednalo už o 11 167 dětí (8,6%). V roce 2000 o 19 792 dětí (22%) a o rok později, v roce 2011 se počet se zvýšil na 45,6 tisíce dětí, tedy na 41,8% (z celkového počtu 108,7 tisíce narozených dětí).

²³ Obyvatelstvo - roční časové řady. In: *Český statistický úřad* [online]. [cit. 2012-06-16]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/obyvatelstvo_hu.

Dále se touto problematikou zabývá například: Petra Šalamounová a Ondřej Nývlt. *Mimomanželská plodnost – současné trendy v Evropě*. In: *Životní cyklus: sociologické a demografické perspektivy*. Vyd. 1. Editor Dana Hamplová, Petra Šalamounová, Gabriela Šamanová. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2006, 307 s. ISBN 80-733-0082-6.

²⁴ Nemanželské děti tvoří v ČR už dvě pětiny narozených. In: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/> [online]. [cit. 2012-06-23]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/164224-nemanzelske-deti-tvori-v-cr-uz-dve-petiny-narozenyh/?mobileRedirect=off>.

Současný trend vzrůstajícího počtu mimomanželských dětí se stal středem zájmů některých výzkumů. Do svého šetření jej zahrnul například výzkum Mladá generace 1997, jehož záměrem bylo zjistit, jak se mladí lidé obecně staví k rození dětí mimo instituci manželství. Výsledky ukázaly, že i navzdory zvyšující se mimomanželské plodnosti, představuje manželství v očích mladých respondentů stále nenahraditelné místo pro výchovu dětí. Více než 80 % respondentů soudí, že pokud si partneři přejí mít dítě, měli by spolu uzavřít sňatek. Hamplová (2000) vysvětluje, že výsledky, k nimž se po ukončení výzkumu dospělo, zcela jasně prokazují, že „ani mladá generace není příliš nakloněna záměrnému rození nemanželských dětí. Svědčí to o poměrné zodpovědnosti a vyzrálosti mladých lidí, kteří si uvědomují negativní dopady prostředí neúplné rodiny na dítě a uznávají nezastupitelnou roli obou rodičů při jeho výchově“ (Hamplová, 2000: 87). O pár let později, v rámci výzkumu ISSP 2002 byly zaznamenány největší proměny v odpovědích vztahujících se k dětem od roku 1994, kdy byl tento výzkum zabývající se problematikou nemanželských dětí realizován poprvé. Na otázku, kterou jsme zahrnuli i my do našeho výzkumu, jestli by lidé, „kteří plánují dítě, měli vstoupit do manželství“, souhlasilo už „pouze“ 58,1 % respondentů. A souhlas s otázkou že „jeden rodič může vychovat dítě stejně dobře jako oba rodiče společně“ vyjádřilo 40,2 % respondentů, přičemž ještě v roce 1994 se jednalo o 26,4 % (Chaloupková, Šalamounová, 2004).

5. 1. Plánované rodičovství

V dnešní době se mladým lidem přímo nabízí možnost naplánovat si nejen svůj život ale i správný čas pro založení rodiny díky dostupnosti kvalitních antikoncepčních prostředků. V současnosti již nějakou formu antikoncepce užívá asi 70 % žen, a jak ukazují údaje získané prostřednictvím výzkumů, tak se preventivně před rizikem nechtěného těhotenství chrání spíše páry s vyšším stupněm dosaženého vzdělání (Vágnerová, 2007; Hamplová, 2000). Podle mnohých odborníků přestalo být rodičovství díky vynálezu a rozšíření antikoncepčních prostředků přirozeným údělem, ale změnilo se v akt vědomé volby, kdy se ženě dostalo možnosti rozhodovat o tom, kolik dětí chce mít a s kým. „...všechno nasvědčuje tomu, že vynález antikoncepce, jež dává ženě do rukou suverénní rozhodnutí o tom, zda, kdy a kolik bude mít dětí, má pro lidstvo epochální význam, srovnatelný snad s ovládnutím ohně anebo vynálezem kola. Je to hlubinná civilizační změna, které jsme ještě příliš blízko, abychom její význam plně pochopili. Spolu s tím, jak přestávalo být rodičovství přirozeným údělem, opravdu účinně regulovatelným pouze infanticidou, celibátem či dobrovolnou pohlavní abstinencí, ozřejmila se jeho sociální determinace“ (Možný, 2008: 148).

Na postoje a počet dětí, které by člověk chtěl mít má vliv hned několik faktorů. Jak už jsme se tady zmínili, velký vliv při rozhodování sehrává výchozí rodina, kdy zde z velké části může hrát při vytváření představ významnou úlohu pohled rodičů mladého člověka na početné rodiny nebo naopak názory rodiny na jedince, kteří zůstali bezdětní. Z výzkumu Mladá generace z roku 1997 vyplynulo, že ženy na rozdíl od mužů mají v plánu mít méně dětí. „Ženy zřejmě pocítují vyšší počet dětí za určité ohrožení svého osobního rozvoje, protože vědí, že péče o děti budou zajišťovat především ony, a to zpravidla při výkonu svého zaměstnání“ (Hamplová, 2000: 92). Lidé, kteří odpověděli, že chtějí pouze jedno dítě, své rozhodnutí zdůvodňovali tím, že mu budou moci alespoň věnovat více času a dále u nich hrály podstatnou roli finanční důvody. Respondenti, kteří preferovali tři děti, naopak uváděli, že dítě nebude samo a pravděpodobně zde vycházeli ze vzpomínek na své prožité dětství ve velké rodině, neboť jako další důvod byla uváděna osobní pozitivní zkušenost. Nejpočetnější kategorii tvořili ti, kteří za ideální počet dětí považují dvě děti (Hamplová, 2000). K podobným výsledkům došlo i šetření Centra výzkumu veřejného mínění o pár let později v roce 2003. I zde byly nejčastěji zmiňovány dvě děti a pro preferenci dvoudětného modelu rodiny se přihlásilo až 67 % dotazovaných a to nehledě na pohlaví. Dvoudětné rodiny převažovali v názorech vysokoškolsky vzdělaných respondentů a naopak velkou rodinu se

třemi nebo více dětmi upřednostňovali jedinci, kteří se hlásili k církvi nebo naopak lidé s nízkými příjmy (Šalamounová, Šamanová, 2003).

Současná společnost je charakteristická tím, že zde nedochází pouze k odkladu uzavření sňatku, ale také k odkládání narození dítěte na pozdější dobu. Z tohoto důvodu se v roce 2003 Centrum výzkumu veřejného mínění rozhodlo provést průzkum, v němž byly respondentů pokládány otázky, které se dotýkaly ideálního věku partnerů při narození prvního ale i vhodného věku při narození posledního dítěte. Na otázku, jaký je ideální věk ženy při narození prvního dítěte, uváděli respondenti nejčastěji rozmezí 25 - 29 let. V případě mužů byl ideální věk pro narození dítěte nejčastěji okolo 30 let. Naopak při otázce zjišťující, kdy je vhodné mít poslední dítě, se u muže uvádělo 40 a více let a u žen bylo nejčastější věkové rozmezí 35 - 39 let. Z průzkumu tak plyne, že „v obecném mínění je dnes naopak zřetelně patrné přesvědčení, že na rodičovství je času dost a není třeba s ním spěchat, a to jak s jeho začátkem, tak i s jeho ukončením.“²⁵ Při určování věku zde největší roli sehrálo dosažené vzdělání respondentů. Maximální věkovou hranicí pro narození dítěte u ženy 40 a více let neuváděli podle očekávání výzkumníci lidé s vysokoškolským vzděláním, nýbrž lidé pouze se základním vzděláním. Věk u otců již byl podle očekávání, totiž, že hranici 40 let nejčastěji uváděli lidé s dosaženým vysokoškolským vzděláním. Autorky to zdůvodňují tím, že vysokoškolsky vzdělaní lidé si spíše uvědomují větší pravděpodobnost rizik spojených s těhotenstvím ve vyšším věku ženy (Šalamounová, Šamanová, 2003).

Nicméně navzdory ideálnímu věku rodičů při narození dítěte, které vyplývají z výše uvedených výzkumů, je pro dnešní společnost stále častější právě „pozdní rodičovství“, které je typické zejména pro ty, kteří nejdříve touží získat vzdělání, najít si dobré zaměstnání a dosáhnout určitého kariérního úspěchu spojeného s finanční nezávislostí. Poté, až těchto cílů dosáhnou, začínají teprve přemýšlet o potomcích. Výhodu pozdního rodičovství lze vidět v tom, že oproti příliš mladým rodičům jsou tyto rodiče již zralejší, sebejistější, dítěti věnují více času, snadněji reagují na jeho požadavky a rodičovství jim přináší uspokojení. Avšak toto odkládání narození dětí na později s sebou nese i rizika a to v tom smyslu, že se u žen po 35. roce života snižují šance na početí a objevuje se vyšší hrozba rizikového těhotenství či vývojové vady plodu. Naproti tomu zejména ženy s nižším stupněm vzdělání vstupují do manželství dříve, stávají se dříve rodiči a mají více dětí. Tento princip odpovídá podle Vágnerové (2007) jednak tradici a zároveň tomu, že tyto ženy nepřikládají velký důraz na

²⁵ HABERLOVÁ, Věra. Rodičovství a velikost rodiny. In: [online]. [cit. 2012-06-23]. Dostupné z: <http://www.stem.cz/tisk.php?id=402>.

budování své kariéry. Na jednu stranu může být rodičovství v mladším věku ze zdravotního hlediska lepší, ale tito mladí rodiče málokdy dovedou vycítit to, co jejich dítě zrovna potřebuje, často věnují mu méně času, neboť mezi prioritami u nich mohou převažovat jejich individuální potřeby a zájmy (Vágnerová, 2007).

5. 2. Podmínky odpovědného rodičovství

Výzkum Mladá generace 1997 se zaměřil na podmínky, které jsou podle mladých lidí podstatné pro to, aby mohli mít děti. V prvním případě se jednalo o podmínky ekonomického a materiálního zabezpečení, kdy by jedinci neměli být na nikom finančně závislí, měli by mít stálé zaměstnání, pravidelný příjem a vlastní domácnost. Tato podmínka se u respondentů s odlišným vzděláním nebo socioekonomickým postavením v zásadě nelišila. Dále byly zmiňovány formální podmínky - jedinci musejí být plnoletí a za další takovou podmínku může být považováno ukončení vzdělání. Dále byla uváděna například dlouholetá známost s partnerem. Jako nejméně důležitá podmínka byla ze strany respondentů považována podpora ze strany státu a rodiny. Podle Hamplové (2000) si jsou současní mladí lidé vědomi toho, že se musí spolehnout sami na sebe, že odpovědnost za život jejich dětí spočívá na nich a s pomocí společnosti a rodiny příliš nepočítají. Zásadní rozdíly v zajištění podmínek nebyly mezi muži a ženami zjištěny, pouze byl zaznamenán jeden nejvýraznější rozdíl, a to v podmínce dokončeného vzdělání. Ženy přisuzovaly splnění této podmínky větší důležitost než muži, protože je jejich možnost pokračovat a řádně dokončit studium po narození dítěte mnohem komplikovanější než v případě mužů.

5. 3. Pokles motivace k rodičovství a bezdětnost

Ne v očích každého člověka může být rodičovství a starosti spojené s výchovou dítěte tak přitažlivé jako řada různých činností, které se mu v současnosti nabízejí a jejichž prostřednictvím může plnohodnotně vyplnit prostor ve svém životě. Přesto podle Kuchařové (2005) „dítě či rodičovství nepřestává být vysoce uznávanou hodnotou, ale obtížněji se hledají cesty jejího naplnění, zvláště chtějí-li mladí lidé současně dosáhnout dalších žádoucích životních cílů, pro něž jsou v současnosti širší příležitosti, než tomu bývalo dříve“ (Kuchařová, 2005: 44).

Významnou roli při rozhodování, zda mít či nemít dítě může sehrát obava žen z možné společenské izolace a pocitu osamělosti či stereotypu každodenního života spojeného s péčí o dítě a domácnost (Vágnerová, 2007). „Jelikož významným atributem života moderní

společnosti je akcent na podmínky života a postavení žen, moment role ženy a jejich aspirací je velmi důležitý. Důraz žen na zlepšení jejich sociálního postavení a jejich moderní aspirace budovat si profesní kariéru vytvářejí efekt nákladů ztracených příležitostí, kdy mateřství a doba strávená mimo vzdělání a trh práce jsou tak velkou (finanční, ale i sociální) ztrátou, že je třeba takovýto krok velmi důkladně zvažovat“ (Rabušic, 2001: 237). V neposlední řadě se může na poklesu motivace k rodičovství podílet i strach partnerů z toho, zda dovedou dítě vychovat, ale zejména může být pro mnohé jedince rozhodující i délka trvání rodičovských povinností a starostí, které jim s sebou narození dítě přinese. Přičemž ale snad největší příčinu, která může stát za snížením motivace k rodičovství, bychom mohli spatřovat v modelu výchozí rodiny. Vzpomínky mladého člověka na to, jakým způsobem prožil své dětství, mohou sehrávat významnou roli při rozhodování, zda mít či nemít děti a u někoho mohou vést až k odmítavému postoji k rodičovství (Vágnerová, 2007).

Za poslední roky vzrostl počet dospělých lidí, kteří se dobrovolně rozhodli zůstat bezdětní. Lidé, kteří se rozhodnou nemít děti, jsou spojováni s různými předsudky a jsou společností vnímáni jako sobečtí a podle některých žijí prázdny a nenaplněný život. Tyto postoje se vztahují zejména k ženám, ale pokud zůstane bezdětný muž, společnost ho vnímá zásadně odlišně. Svým okolím je považován za „frajera“, který si plnými doušky užívá života a nemusí nést zodpovědnost za někoho jiného (Konečná, 2003). Naopak u žen se předpokládá, že budou mateřství „akceptovat zcela automaticky a že pro ně bude znamenat důležitou součást jejich identity“ (Vágnerová, 2007: 144).²⁶

²⁶Jako další příčinu bezdětnosti lze shledat v oddalování rodičovství a neplodnosti. Podle Konečné (2003) má už zhruba 15 % manželských párů problémy s početím. Jedním z důvodů je tedy oddalování dítěte do stále vyššího věku, kdy se však šance mít dítě snižují a může tak být „promeškán“ nevhodnější okamžik. V druhé řadě se jedná o biologicky podmíněné poruchy plodnosti. Dnes se setkáváme s problémy spojených s plodností jak u žen, tak u mužů. Navzdory tomu, že ve společnosti stále převládá tvrzení, že za neplodnost páru mohou většinou ženy, už dávno tomu tak není. Ukázalo se, že neplodnost mužů se pohybuje kolem 35 %, u žen také okolo 35 %, v 25 % jde o pokles plodnosti u obou partnerů a ve zbylých 5 % jsou příčiny neobjasněny (Konečná, 2003, Vágnerová, 2007).

METODOLOGICKÁ ČÁST

6. VYMEZENÍ VÝZKUMU

6. 1. Téma výzkumného projektu

V rámci výzkumného projektu se zaměříme na to, jak dnešní mladá generace středoškoláků vnímá a přemýšlí o instituci manželství a rodičovství. V našem výzkumu se zaměříme na mládež v posledních ročnících středoškolského studia (tedy ve věku 18 - 19 let), která má vstup do manželství a zakládání rodiny teprve před sebou.

6. 2. Cíl výzkumu

Hlavním cílem práce je zjistit představy, názory a postoje vzorku současných středoškoláků na význam manželství a to za situace, kdy se ve společnosti objevuje mnoho dalších rozmanitých forem partnerského života. Paralelně bude sledováno, jak si oni sami v budoucnosti představují rodinný a partnerský život.

6. 3. Výzkumné otázky

Hlavní výzkumná otázka: Jak vnímají dnešní středoškoláci manželství a rodičovství?

Abychom dosáhli námi stanoveného cíle, rozdělili jsme sledovanou problematiku do následujících výzkumných podotázek:

- Jak se mladá generace středoškoláků staví k manželství?
- Preference a názory středoškoláků: manželství X nesezdané soužití?
- Jakou roli hraje dítě v představách a plánech současných středoškoláků?

6. 4. Výzkumná strategie a technika sběru dat

Jako hlavní výzkumná strategie, pomocí níž budeme získávat data od našich respondentů, byl zvolen kvalitativní přístup. Kvalitativní metody „mohou být použity k získání nových a neotřelých názorů na jevy, o nichž už něco víme. V neposlední řadě mohou kvalitativní metody pomoci získat o jevu detailní informace, které se kvantitativními metodami obtížně podchycují“ (Strauss, Corbin, 1999: 11).

Za nejvhodnější techniku sběru dat považujeme v našem případě polostandardizované rozhovory, které nám umožní získat co největší počet informací od respondentů, případně na

této technice lze ocenit i možnost výzkumníka vstupovat do rozhovoru a mít tak prostor pro případné položení otázky vyplývající z daných okolností, které sám nemusel během přípravné fáze předpokládat.

Náš rozhovor zahájíme pokládáním jednoduchých a nenásilných otázek, protože se může stát, že „na začátku rozhovoru respondent pociťuje určité napětí, neboť kladení otázek se v jeho zkušenostech často spojuje s převážně nepříjemnou zkouškovou situací. Automaticky se mohou dostavit pocity nejistoty, zda otázky neodhalí nějakou neznalost, která respondenta, podle jeho názoru, může snížit v očích tazatele. Měl by co nejvíce vypadat jako začátek obyčejného rozhovoru dvou nekonfliktně naladěných lidí“ (Surynek, Komárková, Kašparová, 2001: 85). Nejprve tedy respondenty na úvod poprosíme o stručnou charakteristiku rodiny, ve které žijí, abychom si udělali malou představu o jeho rodině a to z toho důvodu, že nám to pomůže sledovat jeho odpovědi a to, zda při nich například nevychází ze své vlastní zkušenosti. Dále se budeme ptát například na otázku, zda mají partnera či partnerku a jaké vlastnosti by měl mít jejich životní partner. Pak již přejdeme k manželství a k tomu, jaký význam přikládají manželství v dnešní společnosti, jestli se sami chtějí ženit / vdávat a co konkrétně způsobuje, že dochází k jeho odkladu do pozdějšího věku partnerů. V druhé sledované rovině (rodičovství) se respondentů budeme ptát, zda si dovedou představit svůj život bez dětí, pokud nikoli, tak kolik dětí by si jednou přáli mít. Některý z dalších dotazů bude směřován k problematice pozdního rodičovství a nemůžeme vynechat ani otázku, jak se jim podle nich změní život po narození dítěte oproti jejich současné situaci.

Otázky budeme pokládat pouze v nepřítomnosti další osoby a kladeny budou respondentům postupně, přičemž se může stát, že dojde k narušení posloupnosti otázek a některou otázku položíme dříve, než jsme původně zamýšleli, což může být reakcí na respondentovy odpovědi (Hendl, 2005).

Po ukončení rozhovoru a zodpovězení všech tematických okruhů nabídneme respondentovi, že bude-li si přát vědět, jak dopadlo naše šetření, zašleme mu výsledky, k nimž po vyhodnocení dat dospějeme. Na závěr našeho setkání poděkujeme respondentovi za čas a jeho ochotu poskytnout nám informace.

Avšak, ještě než zahájíme realizaci samotného výzkumu a sběru dat, máme v plánu provést předvýzkum, abychom se vyvarovali možných nedostatků v námi zvolené metodě sběru dat. Tím, že provedeme předvýzkum, se můžeme ujistit, že otázky budou respondentům jasné a zřetelné, bez náznaků jakýchkoli mnohoznačností a nejasností, což oceníme při

samotné realizaci rozhovorů, kdy se nebudeme muset potýkat s žádnými problémy (Disman, 2011).

6. 5. Způsob zaznamenávání dat

Rozhovory budou nahrávány na diktafon (po svolení respondentů) a až poté všechny získané odpovědi přepíšeme. S největší pravděpodobností provedeme doslovnou transkripci, kdy po stylistické stránce nebudeme text nijak upravovat. Variantu písemného záznamu během probíhajícího rozhovoru jsme již předem vyloučili, neboť by nám jeho volba bránila v plném soustředění se pouze na našeho respondenta a jeho výpovědi. Neměli bychom možnost spontánně reagovat na případně se nabízející otázky nebo na odpovědi našich respondentů, které jsme nemuseli zcela přesně pochopit a potřebovali bychom se na jejich obsah ještě jednou zaměřit. Zápis dat až po skončení celého rozhovoru jsme také zamítli, neboť bychom mohli důležité informace zapomenout, zapsat jen některé z nich a pro nás ty nejpodstatnější informace nevědomě přehlédnout.

6. 6. Výzkumný vzorek

„Cílem konstrukce vzorku v kvalitativním výzkumu je reprezentovat populaci problému, populaci jeho relevantních dimenzí“ (Disman, 2011: 304). Rozhovory budeme provádět se studenty středních škol, a to škol typu gymnázia a odborného učiliště. Pro zachování anonymity nebudeme uvádět přesné názvy škol ani jejich sídlo; u daného respondenta uvedeme pouze to, o jaký typ školy se jedná. Konkrétně v našem případě bude vzorek sestaven na základě účelového výběru.²⁷ Do výzkumného souboru vybereme celkem dvacet respondentů, přičemž z velké části se jedná o mé kamarády či o mladší sourozence mých přátel, které oslovím prostřednictvím telefonátu a podrobně jim vysvětlím, za jakým účelem jim volám. Výběr právě těchto respondentů je uskutečněn záměrně, neboť se domníváme, že naše známost s respondentem napomůže tomu, že bude ochoten odpovídat na námi kladené otázky s větší upřímností a to i přesto, že se jedná o velmi citlivé téma zejména pro naši věkovou kategorii, než kdybychom oslovili náhodně vybrané respondenty. A zároveň doufáme, že naše známost s respondentem nebude nijak ovlivňovat průběh ani volbu odpovědí na námi kladené otázky. Jedná se tedy o deset dívek ve věku 18 - 19 let, přičemž jsme se snažili získat pět dívek studujících na všeobecných gymnáziích a pět dívek, které

²⁷ Máme předem stanovená kritéria pro zařazení respondentů do vzorku (v našem případě se jedná o požadovaný věk 18 - 19 let a typ střední školy). In: Novotná, H., Výběrové strategie, e- learningový kurz, Úvod do společenskovedních metod.

v současnosti navštěvují poslední ročník odborného učiliště. To samé jsme provedli i u chlapců. Do zkoumaného vzorku jsme vybrali deset zástupců mužského pohlaví ve věku 18 - 19 let, kde jsme opět hledali pět gymnazistů a pět chlapců ze středních odborných učilišť. Kdybychom neměli dostatek respondentů, využijeme techniku sněhové koule a zeptáme se některého našeho dřívějšího respondenta, zda by nám nemohl někoho, kdo by splňoval námi požadovaná kritéria, doporučit (Disman, 2011). Zároveň je nutné podotknout, že studenti středních odborných učilišť nebo gymnázií si již prostřednictvím výběru školy zvolili směr, jímž se bude pravděpodobně jejich život v příštích letech ubírat. Například jedinci, kteří si vyberou svůj obor na středním odborném učilišti, se po jeho ukončení osamostatňují mnohem dříve v porovnání se studenty všeobecných gymnázií, u nichž se předpokládá, že po maturitní zkoušce budou ve studiu pokračovat na vysoké škole a zůstanou tak finančně závislí na svých rodičích mnohem déle.

6. 7. Prostředí výzkumu

Místem pro naše rozhovory budou převážně kavárny a v případě respondentů, které znám osobně již řadu let, budou rozhovory probíhat u nich doma, případně necháme volbu místa na jejich rozhodnutí, a to hlavně z toho důvodu, aby se po dobu trvání celého našeho rozhovoru cítili co možná nejlépe a zároveň, kde nebudeme nikým a ničím nechtěně vyrušováni.

6. 8. Analytický postup

Sesbíraný materiál v podobě rozhovorů musíme před zahájením analýzy a interpretace převést do písemné podoby. S největší pravděpodobností přepíšeme rozhovor celý, aby nám neunikly žádné informace. Analýzu dat či jejich organizaci je ovšem vhodné provádět průběžně již v době sběru dat a „všechny kroky tohoto procesu se mají dokumentovat, čímž se zajišťuje průhlednost a kontrola kvality celého procesu“ (Hendl, 2005: 223).

Prvním krokem analýzy bude segmentace - rozdělíme informace do tematických jednotek, následovat bude otevřené kódování, které nám umožní zařadit a charakterizovat námi shromážděné informace a poté ještě doplníme poznámky u jednotlivých kódů. Námi vytvořené a popsané kódy obratem zapíšeme do kódovací knihy. Kromě toho se i poznámky, které si budeme dělat při sběru dat, mohou stát velmi užitečnými při analyzování. Jako doplňující metodu volíme rámcovou analýzu. Vytvoříme si tabulku, do které si v horním vodorovném řádku vložíme číselné kódy respondentů, a na okraji levé části tabulky budou

sepsána jednotlivá a pro nás významná témata. Pak jen z přepsaného rozhovoru vyjmeme patřičnou odpověď a vložíme na správné místo k danému tématu a číselnému kódu respondenta (Hendl, 2005).

Nad výsledky, k nimž se po ukončení analýzy dobereme, se zastavíme a porovnáme je s výsledky vzešlých z výzkumů, které byly již na podobné téma uskutečněny.

6. 9. Hodnocení kvality výzkumu

Během výzkumu bychom se měli držet čtyř základních principů validity. Jsou jimi důvěryhodnost, přenositelnost, hodnověrnost a objektivita. Důvěryhodnost zamýšleného výzkumu můžeme zvýšit tím, že s vedoucí práce vždy nejprve rozebereme postupy, které budeme během výzkumu dále činit. Dále tím, že ne zcela jasné výpovědi respondentů s nimi pro jistotu ještě projdeme, abychom se vyvarovali nedopatřením, která by mohla vést ke zkreslení našich výsledků. Účelem přenositelnosti je využití našich výsledků vzešlých z výzkumu k výzkumu jinému, tomu našemu velmi podobnému (Hendl, 2005).

Je jasné, že při našem výzkumném souboru, do kterého jsme zahrnuli dvacet respondentů, nemůžeme výsledky vzešlé z námi realizovaného výzkumu vztáhnout na celou populaci středoškoláků, protože „schopnost kvalitativního výzkumu nalézt i neočekávané pravidelnosti ve struktuře dat, není ovšem zadarmo. Platíme za ni omezenou schopností generalizovat naše závěry na populaci...“ (Disman, 2011: 289).

I přesto, že se s mnohými respondenty známe osobně, pevně věříme, že známost nebude nikterak působit na volbu jejich odpovědí. Já osobně v roli výzkumníka bych měla k respondentům přistupovat bez zaujatosti, vyvarovat se působení různých předsudků a udržet si neutrální nezaujatý přístup po celou dobu našeho šetření.

6. 10. Etické otázky společenskovedního výzkumu

K neodmyslitelným prvkům všech společenskovedních výzkumů patří etika. Budeme se proto držet pravidel etického chování a ze všeho nejdříve se respondentům představíme a stručně je budeme informovat ohledně cíle našeho výzkumu. Sdělíme jim, že účast na výzkumu závisí pouze na jejich svobodném rozhodnutí. Nevynecháme ani zmínku o tom, že mohou svoji účast na výzkumu kdykoliv bez problémů ukončit. Těch, kteří se budou podílet na našem výzkumu, se zeptáme, zda by bylo možné nahrávat průběh rozhovoru na diktafon. Účastníkům přidělíme číselný kód, abychom zaručili jejich anonymnost. Dále se zavážeme,

že nikde nebudeme publikovat data, s nimiž nebudou respondenti souhlasit, a také je ujistíme, že získané informace budou sloužit jen pro účely tohoto výzkumu, tedy, že jimi sdělené informace nebudou předávány nikomu jinému. Po seznámení s naším cílem je poprosíme o informovaný souhlas. Výzkumník by neměl nic zatajovat a obelhávat respondenty a neměl by jim způsobit žádnou psychickou nebo fyzickou újmu.²⁸

Přepsané rozhovory následně přepošleme respondentům, aby se k nim vyjádřili, případně měli prostor dovysvětlit místa, která jsme nemuseli správně zaznamenat. Získaná data a nahrávky rozhovorů oddělíme od identifikačních údajů a budeme dbát na to, aby přístup k těmto informacím byl dobře zabezpečen a nedostal se k nim nikdo cizí. Rozhovory a jejich doslovné přepisy proto budou uloženy v počítači a tento soubor bude zajištěn pomocí přístupového hesla. V žádném případě nebudeme nahrané rozhovory zveřejňovat nebo poskytovat k poslechu nepovolaným osobám. K dispozici budou pouze výzkumníkovi a vedoucí bakalářské práce. Všechny kroky budeme činit tak, abychom zachovali práva a bezpečnost účastníků projektu a budeme jednat v souladu se zákonem o ochraně osobních údajů (Zákon č. 101/2000 Sb.).²⁹

Na závěr naší práce uvedeme seznam veškeré použité literatury a všechny odkazy na elektronické zdroje, ze kterých budeme během našeho projektu vycházet a námi shromážděnou literaturu budeme správně citovat.³⁰

²⁸ Ezzeddine, P., Heřmanský, M., Novotná, H., Seidlová, G., Šťovíčková, M., Vaňková, M., Etika výzkumu, e-learningový kurz, Úvod do společenskovedních metod.

²⁹ Ezzeddine, P., Heřmanský, M., Novotná, H., Seidlová, G., Šťovíčková, M., Vaňková, M., Etika výzkumu, e-learningový kurz, Úvod do společenskovedních metod.

³⁰ Tamtéž.

7. VLASTNÍ VÝZKUM

7. 1. Předvýzkum

Ještě před zahájením rozhovorů jsme se rozhodli provést předvýzkum na dvou respondentech. Chtěli jsme si ověřit, jestli jsou námi navržené otázky vhodně formulované a zda budou pro respondenty srozumitelné. Do vlastního výzkumu jsme však tyto dva respondenty již nezařadili, neboť jsme se obávali toho, že by se jejich odpovědi na otázky, které již předem slyšeli, mohly pozměnit a reagovali by plynuleji a připraveněji, než kdyby otázky slyšeli poprvé. Žádné velké změny jsme v otázkách neučinili, respondentům se otázky jevily jako většinou srozumitelné a nenarazili jsme na žádné velké překážky. Pouze v jednom případě jsme se rozhodli trochu poupravit znění jedné z kladených otázek.³¹ Částečně jsme se podobou otázek inspirovali z výzkumů, které byly již dříve realizované.³² Navrženo bylo 18 základních otázek a tento počet se nám jeví jako dostačující, abychom zjistili všechny potřebné informace pro předem vytyčený cíl práce, a zároveň se vyvarovali toho, aby respondenti odcházeli ze schůzky znuděni.

7. 2. Průběh rozhovorů

Rozhovory probíhaly po dobu 5 – 6 týdnů v průběhu měsíce dubna a května. V té době již měli někteří respondenti-gymnazisté za sebou úspěšné složení maturitní zkoušky a tak nebyl problém kdykoli se na schůzce s nimi domluvit. Rozhovory probíhaly převážně v kavárně, v odpoledních hodinách. S ostatními jsem se domluvila na pozdější hodinu. S jedním respondentem jsem vedla rozhovor telefonickou formou přes Internet prostřednictvím programu Skype. Délka rozhovorů se pohybovala okolo 45 minut. Z počátku

³¹ Původní znění otázky bylo: „Jaké prvky považuješ za ty nejdůležitější v dlouhodobém vztahu?“ Potom, co jsme provedli předvýzkum, jsme se rozhodli otázku poupravit, neboť se respondenti dotazovali, co máme na mysli výrazem „prvky“. Proto jsme se pokusili o zjednodušení otázky: „Co považuješ za nejdůležitější v dlouhodobém vztahu?“

³² Výzkum Mladá Generace z roku 1997, který se uskutečnil pod vedením L. Fialové, M. Kučery, D. Hamplové a S. Vymětalové. Podrobné zpracování najdeme v knize: FIALOVÁ, L. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakl., 2000, 163 s. Studie Slon, sv. 24. ISBN 80-858-5087-7.

Výzkum Rodina a gender role z roku 1994 a v roce 2002 podrobně zpravovaný v: CHALOUPKOVÁ, Jana a Petra ŠALAMOUNOVÁ. *Postoje k manželství, rodičovství a k rolím v rodině v České republice a v Evropě*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2004, 60 s. Sociologické studie. ISBN 80-733-0062-1.

Šetření Centra výzkumu veřejného mínění z roku 2003 v článku: ŠALAMOUNOVÁ, P., ŠAMANOVÁ, G., *Představy respondentů o manželství a rodině*. Časopis Naše společnost. Sociologický ústav AV ČR Centrum pro výzkum veřejného mínění. [online]. 2003. [cit. 2012-06-06]. Dostupné na WWW: http://www.cvvm.cas.cz/index.php?lang=0&disp=nase_spolecnost&r=1&offset=115&shw=100020.

byla na některých jedincích vidět značná nejistota, pravděpodobně proto, že nevěděli, co je přesně čeká a jaké otázky jim budou pokládány. Svůj vliv mohlo sehrát i nahrávací zařízení. Snažila jsem se proto navodit příjemnou atmosféru a znovu jsem je ujistila, že informace, které mi poskytnou, budou sloužit pouze jako podklad k mé bakalářské práci. Řekla jsem jim, že je nechci a ani nebudu z ničeho zkoušet, a že se nic nestane, pokud neodpoví na některou z položených otázek, bude-li pro ně příliš osobní.

Někteří z počátku odpovídali velice stručně, ale s postupně kladenými otázkami si přestali uvědomovat, že na stole leží nahrávací zařízení, které náš rozhovor zaznamenává, a odpovídali s mnohem větším nasazením a nervozita z mnohých opadla. Po zodpovězení všech tematických okruhů jsem se jich zeptala, jestli je napadá ještě nějaké téma, které jsme během rozhovoru nezmínili a které by bylo vhodné rozebrat. Respondenty však již nic, co by bylo třeba doplnit nenapadlo. Po skončení rozhovoru jsme se snažila rozhovor co nejdříve přepsat v programu Listen N Write a dopsala si k jednotlivým částem poznámky, které mě v průběhu rozhovoru napadaly. Mimo jiné jsem se dále doptávala respondentů na oblasti, které s manželstvím a rodičovstvím úzce souvisejí. Jednalo se například o názory na vzrůstající počet rozvodů nebo rození dětí mimo manželství a vzrůstající bezdětnost u lidí, kteří sice děti mít mohou, tudíž zde nehraje roli zdravotní hledisko, ale kvůli nějakému důvodu je prostě nemají. Respondenti odpovídali jak na představy o budoucnosti, tak na obecné otázky a mnohdy jejich výpovědi byly doplňovány vlastní zkušeností z rodinného prostředí nebo poznatky z vyprávění prarodičů a blízkých přátel.

7. 3. Charakteristika respondentů

Našeho výzkumu se účastnilo celkem dvacet respondentů. Pět respondentům bylo zatím ještě 18 let, ostatním v té době již bylo 19 let. Všichni respondenti pocházejí z menšího města a jeho okolí. V našem vzorku je také jeden věřící.³³ Respondentů jsme se na úvod ptali, jak vypadá jejich rodina, kolik mají sourozenců nebo jak by zhodnotili manželství svých rodičů³⁴, neboť už jen to, z jaké rodiny člověk pochází, může mít vliv při jeho rozhodování se o budoucím rodinném a partnerském životě. Z našeho výzkumného vzorku má šest respondentů rozvedené rodiče a v šesti rodinách bydlí také prarodiče. Zastoupení rodin, kde žijí kromě rodičů a dětí také prarodiče, je tak v našem vzorku na dnešní dobu poměrně

³³Jedná se o respondenta č. 11: jeho rodina je silně věřící, zejména jeho maminka a prarodiče, kteří chodí do kostela každou neděli, babička někdy i ve středu. Náš respondent chodí do kostela jen na 1. svátek vánoční a na velikonoční mši.

³⁴Výpovědi respondentů o tom, jak hodnotí manželství svých rodičů, jsou vloženy v příloze č. 1.: Charakteristika respondentů. Tabulka je doplněná stručným popisem rodiny, věkem a typem střední školy.

vysoké. Pouze jeden respondent nemá sourozence, ostatní mají buď jednoho, nebo dva sourozence. Všichni si také již prošli nějakým dlouhodobějším vztahem, v současnosti má jedenáct z nich stálého přítele nebo přítelkyni, u zbývajících jsme z výpovědí shledali, že se s partnerem rozešli v nedávné době po delším vztahu, ale na druhou stranu může být i půlroční vztah vzhledem k jejich věku chápán jako dlouhotrvající. Většina respondentů podle svých slov žije ve funkční rodině a mnoho z nich odpovídalo, že by si takovou rodinu jednou přálo.

7. 4. Výsledky výzkumu a jejich interpretace

Výzkumné otázky:

- Jak se mladá generace středoškoláků staví k manželství?
- Preference a názory středoškoláků: manželství X nesezdané soužití?
- Jakou roli hraje dítě v představách a plánech současných středoškoláků?

7.4.1. *Jak se mladá generace středoškoláků staví k manželství?*

Na základě výpovědí respondentů vyplynulo, že převážná část chce vstoupit do manželství. Kladně odpověděli téměř všichni respondenti v mém výzkumném vzorku. Například to vystihuje tato odpověď: „*Ano, to určitě.*“³⁵ Tento vysoký počet kladných odpovědí by mohl svědčit o tom, že si respondenti v mém souboru berou manželství svých rodičů jako vzor, neboť většina se k jejich vztahu vyjádřila nad očekávání dobře.³⁶ Žádný z těchto respondentů ale neplánuje sňatek v příštích několika letech. „*... k tomu budu muset dospět, jakoby teďka to v nejbližší době neplánuju.*“³⁷ „*...ale jinak doted' nepřemejšlim, že bych říkala jó, za rok se budu vdávat, to zase ne.*“³⁸

Význam manželství

Přestože se téměř většina respondentů shodla, že by jednou v budoucnu ráda vstoupila do manželství, zároveň však cítí, že status manželství pomalu upadá a jeho význam není tak velký, jak tomu bylo v minulosti. Příčinou tohoto jevu je podle respondentů rostoucí počet

³⁵ Resp. č. 2 – Gymnázium / chlapec.

³⁶ Výpovědi respondentů o tom, jak hodnotí manželství svých rodičů, jsou vloženy v příloze č. 1.: Charakteristika respondentů. Tabulka je doplněná stručným popisem rodiny, věkem a typem střední školy.

³⁷ Resp. č. 12 – SOU / chlapec.

³⁸ Resp. č. 19 – SOU / dívka.

rozvádějících se manželství³⁹, ale také rozšíření a preferování jiných partnerských soužití. „No já si myslím, že ne už tak velké, jako mělo dřív. Už si myslím, že se od toho docela upouští. Klidně lidi spolu mohou žít nesezdaný a žijou takhle celý život a vůbec jim to nevadí. Já si myslím, že už na tom vůbec nezávisí, jestli jste manželé nebo ne, ba naopak si myslím, že některé lidé preferují nebejt prostě sezdaný.“⁴⁰ „...Podle mě nemá žádný význam, protože se lidi v dnešní době hodně jakoby rozvádějí a jsou pak kolem toho akorát zbytečný papírování a soudní spory.“⁴¹

Přesto spíše dívky potvrzovaly, že pro ně manželství má pořád velký význam: „...ale třeba pro mě je manželství docela důležitý prvek, jako, že lidi jsou pak více spjatí, mají svoji rodinu a pak to jako něco znamená už.“⁴² „...Já doufám, že manželství pořád ještě význam má, já si pořád představuju pod tím takovou tu stabilní rodinu.“⁴³

Na posuzování významu manželství mělo beze sporu velký vliv i to, zda je respondent a jeho rodina věřící. „...my jsme věřící rodina, takže pro nás má manželství velké význam. Je to ucelení vztahu. Je to rodina.“⁴⁴

³⁹ Respondenti v mém vzorku dávali vysoký počet rozvodů za příčinu dnešnímu úpadku významu manželství: „...myslím si, že ten význam postupně slábně. Že i třeba ta manželství dřívě končí nebo prostě netrvají tak dlouho...“ (Resp. č. 1 – Gymnázium / chlapec). S rozvodem má hned několik respondentů vlastní zkušenost. Šest respondentů v mém vzorku si v dětství prošlo obdobím, kdy se jejich rodiče rozváděli. S respondenty jsme se dostali k otázce, jaké jsou dnes jeho nejčastější příčiny a co je osobně by k tomuto kroku vedlo. Jako nejčastější příčinu, která by i je samotné vedla k podání žádosti o rozvod, se mezi respondenty objevila na prvním místě nevěra. „Pokud je v tom nevěra, tak to prostě znamená, že můj manžel, ten ve mě něco jakoby ztratil, je prostě pak nevěrný. To co u něho nemáš a chodíš to hledat někde jinde“ (Resp. č. 9 – Gymnázium / dívka). „...tu bych opravdu neskousla a brala bych to prostě jako podraz a tomu člověku už bych nedokázala v ničem věřit, pak bych ho třeba i hlídala na každém kroku - no tak to bych se fakt radši rozvedla“ (Resp. č. 20 – SOU / dívka).

Na zvyšující počet rozvodů se podílí podle respondentů i skutečnost, že rozvod už není ničím neobvyklým a pro manžele nepředstavuje sociální stigma tak, jak tomu bývalo v minulosti. „...Možná protože už to není nic tak hrozného, jako to bylo dřív. Že dřív, když se lidi rozvedli, tak to bylo něco neobvyklého, že čím víc je to obvyklý, tím méně mají lidi pocit, že to nemůžou taky udělat“ (Resp. č. 2 – Gymnázium / chlapec). „...ale je to dnešní doba, dřív to prostě bylo jiné, aby se dva rozešli, spíš to byla taková ostuda, že když se vzali tak spolu prostě zůstali.“ (Resp. č. 14 – SOU / chlapec).

Mezi dalšími příčinami rozvodů byla podle respondentů krátká známost partnerů nebo naopak skutečnost, že se partneři vzali příliš mladí a jejich vztah trvá již hodně dlouho. „...když se brali třeba v 18, 17 letech a dneska teprve poznávají ty lidi, jací doopravdy jsou. Až teď teprve poznávají, že to nebylo vůbec „vono“ a doteď spolu mohli fakt jen soužívat kvůli dětem, jo tak proto ty rozvody. Teď se teprve rozvádějí ty lidi, kterým je 40 let jo, jsou to většinou tahle věková kategorie. Takže si myslím, že to je důvod toho, že se prostě ženili a vdávali hrozně brzo“ (Resp. č. 19 – SOU / dívka).

Další časté příčiny respondenti viděli hlavně v závislosti jednoho partnera. Může to být závislost na alkoholu, drogách nebo automatech. „...já bych s nikým takovým nemohla žít, vždyť to je prostě desktrukér, devastér toho celého svazku“ (Resp. č. 10 – Gymnázium / dívka).

⁴⁰ Resp. č. 10 – Gymnázium / dívka.

⁴¹ Resp. č. 12 – SOU / chlapec.

⁴² Resp. č. 8 – Gymnázium / dívka.

⁴³ Resp. č. 6 – Gymnázium / dívka.

⁴⁴ Resp. č. 11 – SOU / chlapec. Jeho rodina je silně věřící, zejména jeho maminka a prarodiče, kteří chodí do kostela každou neděli, babička někdy i ve středu. Náš respondent chodí do kostela jen na 1. svátek vánoční a na velikonoční mši.

Kdy se dnes podle respondentů vstupuje do manželství

Mezi gymnazisty se ideální věk pro vstup do manželství u ženy pohyboval v rozmezí od 26 do 28 let, nikdo z této skupiny nezmínil věk vyšší 30 let. Naopak mezi respondenty ze středních odborných učilišť byl jako nejčastěji zmiňovaný věk žen 25 let. Věk pro muže se téměř u všech respondentů pohyboval kolem 30 let a to bez ohledu na pohlaví a typ střední školy.

Podmínky uzavření manželství

Důležitou podmínkou pro vstup do manželství je podle respondentů to, aby měli partneři pravidelný příjem, byli finančně soběstační, mohli si zajistit všechny potřebné věci k životu, pokrýt všechny náklady, které pro svůj život potřebují a aby měli zajištěné společné bydlení: „...nejdřív si vyřešit bydlení a pak už do toho praštit.“⁴⁵ Ne vždy bylo podmínkou mít vlastní dům nebo byt, podle respondentů stačí mladým lidem alespoň ze začátku řešit tuto situaci například podnájmem „...a pak se postupně dostanou dál, až si začnou vydělávat, ten život je posune dál.“⁴⁶

Mezi nejčastější podmínky uzavření manželství patřila plnoletost a dostatečně dlouhá známost s partnerem. Podle zákona smějí do manželského svazku vstoupit pouze osoby plnoleté, tedy starší 18 let.⁴⁷ Ne všichni ale na plnoletosti jako podmínce předcházející vstupu do manželství zásadně trvali: „...tak na tý bych tak úplně netrval...“⁴⁸ „...tam se daj dokoupit ty roky.“⁴⁹

Dostatečná dlouhá známost byla pro respondenty nejdůležitější podmínkou k uzavření sňatku. V tomto bodě se zásadně lišíme od výzkumu Mladá generace 1997, kde známost nebyla shledána jako nejdůležitější podmínka uzavření manželství - ale byly jimi ekonomické důvody.⁵⁰ U nás také sice respondenti zmiňovali finanční soběstačnost a společné bydlení, ale podle tvrzení některých respondentů to není úplně nejpodstatnější: „...no tak dá se asi bydlet i v podnájmech, že už v dnešní době na to stejně nikdo nebude mít. Tak není to asi podmínka mít svůj byt.“⁵¹

⁴⁵ Resp. č. 13 – SOU / chlapec.

⁴⁶ Resp. č. 2 – Gymnázium / chlapec.

⁴⁷ „Manželství nemůže uzavřít nezletilý. Výjimečně, jestliže to je v souladu se společenským účelem manželství, může soud z důležitých důvodů povolit uzavření manželství nezletilému staršímu než šestnáct let. Bez tohoto povolení je manželství neplatné a soud vysloví neplatnost i bez návrhu.“ cit.: Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině.

⁴⁸ Resp. č. 2 – Gymnázium / chlapec.

⁴⁹ Resp. č. 19 – SOU / dívka.

⁵⁰ Viz str. 14.

⁵¹ Resp. č. 5 – Gymnázium / chlapec.

Žádný z respondentů nevedl dobu známosti, která by byla kratší než jeden rok. Respondenti tolerují partnery, kteří se vezmou po krátké době, ale sami by si to tak nepřáli. Délka známosti se podle výpovědí respondentů v našem vzorku pohybovala zhruba od tří do šesti let. Nad šest let se neobjevila žádná odpověď. Sami respondenti připouštěli, že ne vždy záleží na délce trvání vztahu, neboť se jedná o zcela individuální záležitost. Podle respondentů může i manželství uzavřené po krátké známosti fungovat. „...to je bláznivý, ale někomu to může vyjít.“⁵² S předchozí krátkou známostí většina respondentů nesouhlasí a zdá se jim příliš urychlená a pro ně nepředstavitelná.⁵³ Podle nich nemůže přinést nic dobrého a je také jednou z příčin rozvodů. „... je to blbost...vůbec se neznaj, a že teprv to pravý, takový ty hádky a tohle, přijde po tom roce většinou a dozvěděj se vlastně, že k sobě vůbec nepatřej potom měsíci, že to je jenom taková ta zamilovanost.“⁵⁴ Velmi důležitou podmínkou totiž pro mnohé respondenty bez ohledu na pohlaví nebo zaměření školy bylo, aby spolu partneři po jistou dobu bydleli ve společné domácnosti a „měli by se dohodnout na všech provozních věcech, co se prostě domácnosti týče.“⁵⁵ a v souvislosti s tím je právě důležité „mít už nějaký vážnější vztah a ne jenom takovej ten úlet.“⁵⁶

Pro jednoho respondenta, jehož rodiče jsou rozvedení, byla podmínkou dobrá předmanželská smlouva, „ať se předejde těm soudním tahanicím, když už se to pak nějak vymkne a chtěj se rozejít.“⁵⁷

Co je důležité pro dlouhodobý vztah

Za nejpodstatnější součást dlouhodobého vztahu považovali respondenti lásku, důvěru a společné zájmy: „...aby spolu rádi trávili volný čas“⁵⁸ a „nesměj se spolu nudit.“⁵⁹ Nicméně většina respondentů také uznala, že je lepší, aby měli alespoň některé zájmy odlišné. „Když jsou lidi úplně stejný, tak je to asi potom nuda trošku. A je dobrý, že když maj společný zájmy, tak choděj jako na stejný pařby, ale neodpočne si první od druhého a pak je to ponorka z toho trošku.“⁶⁰ „...To si myslím není tak důležitý, ...nemusej vyznávat společný zájmy úplně. Ať si každěj dělá něco jinýho, pak si spolu budou mít aspoň o čem popovídat a tak.“⁶¹

⁵² Resp. č. 19 - SOU / dívka.

⁵³ V rozhovoru jsme narazili na zajímavý případ, kdy se rodiče jednoho z respondentů vzali po velice krátkém předchozím vztahu: „...naši se zali asi po čtyřech měsících známosti“ (Resp. č. 13 – SOU / chlapec).

⁵⁴ Resp. č. 5 – Gymnázium / chlapec.

⁵⁵ Resp. č. 10 – Gymnázium / dívka.

⁵⁶ Resp. č. 14 – SOU / chlapec.

⁵⁷ Resp. č. 12 – SOU / chlapec.

⁵⁸ Resp. č. 1 – Gymnázium / chlapec.

⁵⁹ Resp. č. 3 – Gymnázium / chlapec.

⁶⁰ Resp. č. 12 – SOU / chlapec.

⁶¹ Resp. č. 10 – Gymnázium / dívka.

Dalšími důležitými aspekty dlouhodobého vztahu podle respondentů byly tolerance, věrnost a komunikace. „*Myslím, že hodně problémů vzniká proto, že lidi si neříkají důležité věci.*“⁶² Podle jiného respondenta je vhodné, aby si partneři ponechávali určité věci pro sebe, nebo je místo partnerovi, sdělili třeba někomu jinému. „*Já si nemyslím, že jsou věci, který by se měly říkat někomu jinému. Myslím si, že jsou věci, který by si člověk měl nechat jenom pro sebe, že když třeba člověk trpí nějakými pochybnostmi, pak je řekne tomu partnerovi, tak ty pochybnosti akorát roznáší dál, ale většinou se tím nic nevyřeší.*“⁶³

Shrnutí

Respondenti se shodli, že manželství už nemá v dnešní společnosti tak velký význam, ale přesto se ukázalo, že téměř všichni by jednou manželství rádi uzavřeli.⁶⁴ Sňatkový věk žen může být podle respondentů o něco nižší než u mužů. Jako podmínka uzavření manželství byla pro respondenty důležitá zejména dostatečně dlouhá známost partnerů a plnoletost. Žádný respondent se v nejbližší době nechce ženit a jsou si vědomi toho, že se sňatkový věk zvyšuje, partneři vstupují do manželství později, než tomu bylo dříve, což dokládá jedna z těchto výpovědí: „*Já si myslím, že teď jako do manželství vstupují starší lidi*“⁶⁵, od čehož se odrážely i vyšší věky, které považovaly za ideální v době vstupu do manželství: „*...já bych řekl, že je to už kolem tý 30, že se to hodně posunulo.*“⁶⁶ Důvody odkladu manželství spočívají podle našich respondentů ve finanční stránce, kariéře a časové vytíženosti nebo pocitu nepřipravenosti. Důvodem také může být nejistota a případný strach z rozvodu, zejména u respondentů z neúplných rodin, kteří vyrůstali pouze s jedním rodičem: „*boj se toho, boj se těch rozvodů.*“⁶⁷ Tento motiv byl pak potvrzen a doplněn výrokem dalšího respondenta, jehož rodiče se v době, kdy byl ještě malý, také rozvedli, a ovlivněn tak situací z dětství považuje za nezbytnou podmínkou před vstupem do manželství dobrou předmanželskou smlouvu. Za velmi důležitou podmínku bylo považováno předmanželské soužití. Podle respondentů je pro dlouhodobý vztah a jeho stabilitu důležité, aby se partneři vzájemně

⁶² Resp. č. 13 – SOU / chlapec.

⁶³ Resp. č. 2 – Gymnázium / chlapec.

⁶⁴ V našem vzorku byl minimální počet respondentů, kteří by preferovali žít v nesezdaném soužití. Jednalo se konkrétně o resp. č. 3 – Gymnázium / chlapec a resp. č. 16 – SOU / dívka.

⁶⁵ Resp. č. 2 – Gymnázium / chlapec.

⁶⁶ Resp. č. 14 – SOU / chlapec. V tomto případě měl respondent pravdu. Jak ukazují údaje Českého statistického úřadu, sňatkový věk se velmi posunul. V roce 2011 byl průměrný věk ženy při prvním sňatku 29,6 let a u mužů dosáhl 32,4 let.

Vývoj obyvatelstva České republiky v roce 2011 (základní údaje). In: *Český statistický úřad* [online]. [cit. 2012-06-27]. Dostupné z:

http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/obyvatelstvo_ceske_republiky_v_roce_2007_zakladni_udaje.

⁶⁷ Resp. č. 5 – Gymnázium / chlapec.

respektovali, tolerovali zájmy druhého partnera a přecházeli nedostatky svých „protějšků“. Lásky, důvěra a společné zájmy však byly respondenty uváděny nejčastěji, přičemž se názory respondentů na oblast společných zájmů rozcházeli. Někteří považovali společné zájmy ve vztahu za velmi důležitý prvek, ale někteří upřednostňovali, aby partneři neměli úplně stejné zájmy. Důležitá byla pro respondenty také komunikace. Jeden respondent ale dospěl k názoru, že je lepší, aby si partneři nesdělovali všechny záležitosti. Manželství sice v dnešní společnosti může ztrácet na významu, ale v očích respondentů je stále nezastupitelným prvkem, který rodinu stmeluje a to nehledě na pohlaví a vzdělání. Velký význam mu přikládal respondent, který pochází z věřící rodiny.

7.4.2. *Preference a názory středoškoláků: manželství X nesezdané soužití?*⁶⁸

Respondentů jsme se ptali, jaký názor mají na nesezdané soužití, přičemž jsme se drželi typologie, kterou navrhla D. Hamplová⁶⁹ a rozdělili jsme je na předmanželské soužití a nesezdané soužití jakožto trvalé soužití partnerů bez uzavření sňatku. Podle většiny respondentů v našem vzorku je předmanželské soužití důležité a jak se téměř všichni shodovali, tak se díky němu partneři lépe poznají a zjistí, jestli jim to jednou bude v manželství fungovat. Předmanželské soužití má výhodu zejména proto, že „*pak se ti lidi projeví, jaký doopravdy jsou, a poznají, že třeba si neumějí pořádně uvařit, neumějí vyprat a třeba klukovi může přijít podprůměr třeba vysát...*“⁷⁰ Důležitá je podle respondentů osobní zkušenost, protože „*nikdo nemůže vědět, když se k sobě nastěhují, jestli si budou spolu rozumět, jestli se nebudou denně hádat. Třeba by jim nemuselo něco vyhovovat.*“⁷¹

Při otázce, jestli oni konkrétně by si chtěli předmanželské soužití vyzkoušet, opět převažovaly kladné odpovědi a to bez ohledu na pohlaví a typ střední školy: „*To jako*

⁶⁸ Pro respondenty jsme si připravili také jednu složitější otázku vztahující se k terminologii. Ptali jsme se, jestli by si dovedli vybavit, jak můžeme jinak nazvat soužití partnerů, kteří žijí společně v jedné domácnosti, ale nejsou svoji. Navzdory našim obavám, že tato otázka bude pro respondenty obtížná, si respondenti ve většině případů uměli s odpovědí velmi dobře poradit. Respondenti odpovídali, že „*žijou na psí knížku...*“ (Resp. č. 10 – Gymnázium/ dívka). „*...říká se třeba bez papíru, že na to nepotřebujeme papír*“ (Resp. č. 1 – Gymnázium / chlapec). Nejčastější odpovědí bylo, že partneři v nesezdaném svazku žijí na hromádce. Pouze v několika málo případech respondenti vůbec nedokázali odpovědět a potom co jim byla správná odpověď naznačena nebo pověřena, sdělili, že to jsou výrazy, které slyší poprvé. Vedle toho si také někteří respondenti vzpomněli pouze na část daného výrazu nebo ho víceméně trochu „upravili“ a objevily se odpovědi typu „*...na psí hromádce*“ (Resp. č. 10 – Gymnázium / dívka). „*...něco jako psí život?*“ (Resp. č. 16 – SOU / dívka). „*...no, psí knížka bez papíru.*“ (Resp. č. 1 – Gymnázium / chlapec). Dívky a chlapci ze středních odborných učilišť si s odpovědí na naši položenou otázku poradili lépe než studenti gymnázií.

⁶⁹ Typologie podle D. Hamplové: viz str. 15 – 16.

⁷⁰ Resp. č. 19 – SOU / dívka.

⁷¹ Resp. č. 4 – Gymnázium / chlapec.

každopádně. *Myslím si, že bez toho je to takovej hazard. Jako kupovat zajíce v pytli.*⁷² „*No rozhodně, já bych si v životě nikoho nevzala, aniž bych s ním dva tři roky žila a zjistila jaký je.*“⁷³ Minimální doba, po kterou by spolu partneři měli takto žít, se nejčastěji pohybovala od jednoho do tří let, přičemž jednomu respondentovi by „*tak půl rok přibližně.*“⁷⁴ klidně stačil.

Díky společnému bydlení mají partneři příležitost vzájemně se lépe poznat a zjistit, zda si spolu budou po všech stránkách rozumět i co se rozdělení úkolů v domácnosti týče. Někteří tuto variantu volili jako jeden z předpokladů pro vstup do manželství, díky němuž se partnerský vztah prověří, zda vůbec bude stabilní. „*Je lepší spolu rok dva bydlet, než se za půl roku rozvádět, protože se neznali.*“⁷⁵ Někteří své tvrzení doprovázeli například zkušenostmi svých příbuzných a přátel. „*Mojí kámošce se stalo, že když spolu s klukem začali bydlet, tak zjistila, že jí prostě najednou začíná vadit.*“⁷⁶

Pouze u jednoho gymnazisty jsme zaznamenali vesměs odlišný postoj vůči předmanželskému soužití než u ostatních. „*...nevidím v tom extra zvlášť smysl. Podvědomě vědí, že to je na zkoušku a až to bude na „ostro“ nikdo nezaručí, že se budou chovat stejně jako v tom bydlení na zkoušku. Prostě jim to buď funguje, nebo ne...A je jedno, jak si pojmenujou svůj vztah*“⁷⁷ Preference vyzkoušet si předmanželské soužití byla potvrzena i jinými výzkumy, jejichž hlavní a pro nás důležitá zjištění jsme již rozebrali v teoretické části.⁷⁸

K variantě dlouhodobého nesezdaného soužití byli respondenti také tolerantní. „*... tak jako nevadí mi to, myslím si, že je to normální v dnešní době, že manželství je dnes stejně jenom kus papíru, toho, co je spojuje a když jim to tak bude vyhovovat, tak proč ne.*“⁷⁹ Na druhou stranu tak jistá míra tolerance k dlouhodobému nesezdanému soužití vůbec neovlivnila jejich teoretické plány do budoucnosti, kdy většina respondentů odpověděla, že chce jednou uzavřít sňatek. Jako hranici přechodu od nesezdaného soužití k manželství považovali někteří respondenti narození dítěte. „*...pak navíc, když přijdou děti, tak je to i si myslím lepší. Zkrátka působí to na mě jako kompletní rodina.*“⁸⁰ Po uzavření sňatku a narození dítěte projevil respondenti vůli působit jako rodina.

⁷² Resp. č. 2 – Gymnázium / chlapec.

⁷³ Resp. č. 10 – Gymnázium / dívka.

⁷⁴ Resp. č. 13 – SOU / chlapec.

⁷⁵ Resp. č. 6 – Gymnázium / dívka.

⁷⁶ Resp. č. 13 – SOU / chlapec.

⁷⁷ Resp. č. 3 – Gymnázium / chlapec.

⁷⁸ Viz str. 17 – 19.

⁷⁹ Resp. č. 5 – Gymnázium / chlapec.

⁸⁰ Resp. č. 20 – SOU / dívka.

Postoj k nesezdanému soužití může ovlivňovat hned několik faktorů, ať už morálka, povaha, nebo náboženská víra, o čemž svědčí výrok jediného věřícího respondenta: „... *podle mě i podle ty naší víry to takhle nejde, rodina je rodina a to se vším všudy.*“⁸¹ Na výpovědi respondentů měly do značné míry svůj vliv také výchozí rodina a prostředí, z něhož jedinec pochází a v němž vyrůstal. „...*je to jejich věc, ale já bych to nechtěla. Je to asi tím, že takhle u nás v rodině nikdo nežije a já se s tím u nás nesetkávám.*“⁸²

Výhody a nevýhody nesezdaného soužití

S nesezdaným soužitím se pojí také jisté výhody a nevýhody, které jsme již zmínili v teoretické části. Respondenti jeho největší výhodou oproti manželství viděli hlavně ve snadném rozchodu. „...*si můžou sbalit hned kufry a odejít...*“⁸³, pokud se ve vztahu objeví problémy či pokud jeden z partnerů nebude spokojený. „*Ten vztah muže kdykoli skončit bez jakýchkoli formalit, že u manželství se potom řeší rozvod.*“⁸⁴ „...*Na jednu stranu lepší než nějaký ty majetkový vyrovnání vyrovnávat a řešit ke komu půjde dítě a jestli na tejdén anebo nepůjde.*“⁸⁵ Někteří jako velkou výhodou nesezdaného soužití zmínili svobodu a volnost, zejména v tomto případě převažovali chlapci.⁸⁶ Dívky z gymnázií měly tendenci říkat, že „...*by si partneři měli být věrni v manželství, i když jsou nesezdaní.*“⁸⁷ „*Já si myslím, že je to spíše o pocitu, ty lidi, když prostě nejsou vdaní, tak maj pořád takovej pocit svobody..., ale neznamená to, že můžeš mít partnery bokem.*“⁸⁸

Jako nejčastější nevýhody nesezdaného soužití byly zmiňovány záležitosti týkající se majetku. Když se spolu partneři po dlouhodobém vztahu rozejdou, je na nich, aby se dohodli, jak se společně nabytým majetkem naloží, tak aby jeden z účastníků neutrpěl větší škodu, než když do vztahu vstupoval. „...*když se v manželství rozhádaj, rozvedou, tak tam je nějaká možnost, jak to prostě funguje, jsou daný jasný kroky, jak se to řeší, zatímco v tomhle tom případě to tak určitě nebude.*“⁸⁹ Několik gymnazistů se zmínilo o problému, který může nastat, zemře-li jeden z partnerů. „...*když spolu žijí, mají společnou domácnost, ale nejsou*

⁸¹ Resp. č. 11 – SOU / chlapec.

⁸² Resp. č. 6 – Gymnázium / dívka.

⁸³ Resp. č. 5 – Gymnázium / chlapec.

⁸⁴ Resp. č. 1 – Gymnázium / chlapec.

⁸⁵ Resp. č. 19 – SOU / dívka.

⁸⁶ Samozřejmě se na této odpovědi neshodovali všichni chlapci. „...*myslím, že to bude stejný (volnost - pozn. aut.), že to jenom záleží na pravidlech, který si daj mezi sebou a jak se chovaj a nezáleží na tom, jestli na to má papír nebo ne*“ (Resp. č. 2 – Gymnázium / chlapec).

⁸⁷ Resp. č. 9 – Gymnázium / dívka.

⁸⁸ Resp. č. 10 – Gymnázium / dívka.

⁸⁹ Resp. č. 2 – Gymnázium / chlapec.

svoji, když třeba jeden z partnerů zemře, tak tu jsou otázky dědictví...“⁹⁰ Otázky majetkového vyrovnání mezi manžely v případě rozvodu nebo dědického řízení na rozdíl od nesezdaného soužití ošetřuje legislativa České republiky.

V jednom případě respondent zmínil jednu zcela problematickou situaci, a to, že nemocniční personál neposkytuje informace ohledně zdravotního stavu pacientů jiným osobám než příbuzným. „...*tam se jen jedná o nějaký ty věci jako třeba v nemocnici, o informacích o zdravotním stavu...*“⁹¹

Shrnutí

Závěrem lze konstatovat, že převážná část respondentů z mého souboru by si jednou ráda vyzkoušela předmanželské soužití, než se rozhodnou spolu s partnerem uzavřít sňatek a berou vesměs tento typ soužití jako podmínku před definitivním rozhodnutím zda vstoupit do manželství. Pro variantu dlouhodobého nesezdaného soužití se sice vyjadřovali obecně také kladně, protože může mít podle nich řadu výhod oproti manželství, ale sami by takto - alespoň podle vyslovovaných teoretických plánů a představ o vlastní budoucnosti - žít nechtěli. V tomto případě jsme došli k podobným výsledkům, k nimž dospěl výzkum Mladá generace 1997, neboť i v jejich výzkumu se ukázala tolerance vůči nesezdanému soužití, a také i tam se potvrdila touha mladých lidí vyzkoušet si nejprve soužití s partnerem na zkoušku. V zásadě jsme zde nenašli podstatné rozdíly mezi postoji chlapců a dívek a ani jejich názory nebyli ovlivněny typem či zaměřením jejich střední školy. Rozdíly ve výpovědích se v zásadě ukázaly jako minimální. Autorka shledává jako důvod toho, že by většina dotazovaných respondentů preferovala manželství před nesezdaným soužitím v tom, že naprostá většina respondentů žije v úplné a fungující rodině, tudíž by při odpovědích mohli z velké části vycházet ze své zkušenosti. U většiny respondentů jsem zaznamenala velmi kladné hodnocení manželství rodičů a také jsem se setkala s názory, že by si respondenti přáli mít jednou takovou rodinu i pro své děti.

⁹⁰ Resp. č. 1 – Gymnázium / chlapec.

⁹¹ Resp. č. 13 – SOU / chlapec. Respondent tuto skutečnost uvedl díky zkušenosti jeho strýce, který žije mnoho let s přítelkyní v nesezdaném svazku.

7.4.2. Jakou roli hraje dítě v představách a plánech středoškoláků?

Z našeho výzkumu vyplynulo, že všichni až na jednu respondentku, si přejí mít jednu děti, což by se mohlo odvíjet i od skutečnosti, že naprostá většina respondentů má buď jednoho, nebo dva sourozence a ve svých výpovědích vycházeli ze vzpomínek a zážitků na své dětství. V představách respondentů o tom, kolik by si jednou přáli mít dětí, nehrálo roli to, zda je respondent muž nebo žena a rozdíl se neprojevil ani mezi uční a gymnazisty. „*To víš, že chci.*“⁹² „*Jo, já chci mít jednou děti*“⁹³ Respondentka, která odpověděla záporně, své rozhodnutí zdůvodnila tím, že „*...chudák dítě v týchle době a hlavně nemám trpělivost na malé děti, nebaví mě to s nima.*“⁹⁴ Počet respondentů, kteří by jednou chtěli zůstat bezdětní, se tak v našem vzorku ukázal jako zanedbatelný. Na základě jejich výpovědí lze tedy konstatovat, že i u této věkové kategorie představují děti důležitou součást jejich plánovaného budoucího života.

Žádný respondent neodpověděl, že by chtěl pouze jedno dítě a nejčastější odpovědí bylo přání mít dvě děti. „*Já jsem přemýšlel vždycky nad jedním, ale to by asi nebylo dobrý, protože by bylo rozmazlený, takže dvě.*“⁹⁵ „*...Určitě aspoň dvě, protože chudácci jedináčci.*“⁹⁶ Zde se shodujeme s výsledky výzkumu Mladá generace 1997 a výzkumu z roku 2003 realizovaného Centrem výzkumu veřejného mínění, které také ukázaly, že nejvíce žádoucím počtem dětí jsou dvě.⁹⁷ Někteří účastníci našeho výzkumu uvažovali i o více dětech a váhali mezi dvěma nebo třemi dětmi. „*Ted' to řeknu šalamounsky: Dvě jsou málo a tři je moc....*“⁹⁸ Ale při svém rozhodování zvažují mimo jiné různé okolnosti, zejména ekonomické: „*Když budu mít peníze, tak bych jich klidně chtěla víc...*“⁹⁹ Většinou se shodovali na tom, že se počet dětí bude odvíjet od jejich finanční situace a od toho, jak se jim jednou v životě bude celkově dařit.

U některých respondentů mohla jejich výpověď záviset na jejich zkušenostech z jejich dětství, v jak velké rodině vyrůstali a kolik měli sourozenců. „*...třeba tři, to se mi líbí. Mně se líbí, jak to máme.*“¹⁰⁰ „*...ráda bych měla tři děti, protože jsem sama z velký rodiny.*“¹⁰¹ Zde je

⁹² Resp. č. 20 – SOU / dívka.

⁹³ Resp. č. 2 – Gymnázium / chlapec.

⁹⁴ Resp. č. 19 – SOU / dívka.

⁹⁵ Resp. č. 5 – Gymnázium / chlapec.

⁹⁶ Resp. č. 12 – SOU / chlapec.

⁹⁷ Viz str. 25.

⁹⁸ Resp. č. 13 – SOU / chlapec.

⁹⁹ Resp. č. 10 – Gymnázium / dívka.

¹⁰⁰ Resp. č. 2 – Gymnázium / chlapec.

¹⁰¹ Resp. č. 18 – SOU / dívka.

však třeba vzít v potaz, že uváděný počet je jen orientačního rázu a nelze brát jako samozřejmost, že respondenti budou mít skutečně tolik dětí, kolik zde uváděli (Hamplová, 2000). Žádný respondent z našeho vzorku neuvedl jako žádoucí počet dětí více než tři. „*Ideálně bych chtěla dvě nebo tři...ale navíc bych si netroufla.*“¹⁰² „...*víc určitě ne, když chce někdo víc jak tři děti, tak to je už moc, já bych se šel léčit asi z toho.*“¹⁰³

Věk pro narození prvního a posledního dítěte

V souvislosti s fenoménem odkladu narození dětí na pozdější dobu jsme zjišťovali, kdy je podle respondentů vhodné mít první dítě. Otázka byla položena nejprve v obecné rovině, kdy respondenti označovali ideální věk muže a ženy při narození prvního dítěte a poté jsme se respondentů ptali přímo na představu jimi preferovaného věku u nich samotných.

Mezi chlapci a dívkami z gymnázií se neobjevil významný rozdíl v představách o ideálním věku pro narození prvního dítěte. Jako ideální věk ženy při narození prvního dítěte se respondentům jevil věk 27 - 30 let a pro muže to byl nejčastěji věk až po 30 roce života, v průměru kolem 33 roku.

Naproti tomu dívky a chlapci ze středních odborných učilišť nejčastěji považovali za ideální věk žen okolo 25 let. Pouze v několika málo případech se věk žen pohyboval nad hranici 25 let, ale u nikoho nedosáhl hranice 30 let. Pro ideální věk mužů se respondenti vyjádřili buď tak, že je to poměrně jedno, nebo udávali věk v rozmezí 27 - 30 let, ojediněle i nad 35 let.¹⁰⁴

Respondentů jsme se také ptali, kdy by oni konkrétně chtěli mít děti. Věk u dívek z gymnázií se pohyboval v průměru kolem 28 let, u chlapců mezi 30 - 35 lety. U dívek z učilišť byl věk v průměru kolem 25 - 27 let a u chlapců byl zaznamenán věk podobný jako u gymnazistů, tedy 30 - 35 let. Nicméně, žádný z respondentů by si „zatím“ nedovedl představit, že by měl v příštích několika letech dítě. „...*Ted' když vidím miminka, tak si říkám, jééé, já bych taky chtěla. Ale pak zas třeba se zamyslíš a přemejšlíš nad tím, jestli bys to zvládla, že ti ještě není tolik a tak no.*“¹⁰⁵

¹⁰² Resp. č. 6 – Gymnázium / dívka.

¹⁰³ Resp. č. 4 – Gymnázium / chlapec.

¹⁰⁴ V roce 2011 byl průměrný věk ženy 29,7 let a mezi prvorodičkami 27,8 let.

Vývoj obyvatelstva České republiky v roce 2011 (základní údaje). In: *Český statistický úřad* [online]. [cit. 2012-06-27]. Dostupné z:

http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/obyvatelstvo_ceske_republiky_v_roce_2007_zakladni_udaje.

Během prvního čtvrtletí (2012) se nejvíce dětí narodilo ženám ve věku 30 – 32 let. U prvorodiček to bylo zhruba rozmezí 27 – 29 let. Pohyb obyvatelstva - 1. čtvrtletí 2012. In: *Český statistický úřad* [online]. 12.6. 2012. [cit. 2012-06-27]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/coby061212.doc>.

¹⁰⁵ Resp. č. 20 – SOU / dívka.

Respondenti dále odpovídali na otázku, v jakém věku je u muže a u ženy vhodné mít poslední dítě. V odpovědích jsme narazili na výrazný rozdíl mezi věkovou hranicí muže a ženy při narození posledního dítěte. Tato hranice byla u žen výrazně nižší, než u mužů.

Respondenti se vesměs shodli na hranici do 35 let u žen, kdy si pravděpodobně uvědomovali častější zdravotní komplikace v těhotenství v pozdějším věku. „...*Nejdéle do 35 u ženy.*“¹⁰⁶ Některé odpovědi zohledňovali také možný vysoký věkový odstup rodičů a jejich dětí. „...*protože potom je stará ta žena, už tomu dítěti taky nerozumí, bude i unavená jak bude vychovávat to dítě.*“¹⁰⁷ Respondenti zohledňovali také možnosti trávení volného času dítěte se starším rodičem. „...*aby pak nešla přímo babičku než mámu, aby s ním mohla vyjet někam na kolo*“¹⁰⁸

Někteří respondenti ale na věkové hranici do 35 let u žen striktně nelpěli a posunuli ji až o pět let výše. „...*a i ty zdravotní komplikace tam jsou o hodně větší, než když je prostě mladší, tak si myslím, že ta 40 je taková konečná.*“¹⁰⁹ Několik respondentů projevilo toleranci vůči ženám, které mají dítě až po 40 roce. „...*Ale když má někdo dítě pozdějc, tak proč ne, když se na to cejtí.*“¹¹⁰ „*Nepřijde mi to jako problém. Přijde mi to jako menší problém, než když má někdo dítě v 17 letech....*“¹¹¹

U mužů respondenti nelpěli na nějaké věkové hranici, ale také tomu tak nebylo u všech. Některí si myslí, že i u mužů je jakási „pomyslná“ hranice, do kdy je vhodné mít dítě, a nejčastěji odpovídali, že je to kolem 50 roku.

Důvody, které brání mít rodinu

Podle respondentů může odklad narození dítěte spočívat v **nepřipravenosti** partnerů stát se rodiči, protože se stále cítí být příliš mladí a nezkušení. „*Tak asi že nechtějí z nějakého důvodu, že se necítí na výchovu dítěte.*“¹¹² Navíc, jedinci nechtějí mít závazky, které by je omezovaly, ale chtějí být ještě volní a nenést zodpovědnost za někoho jiného. Nejsou připraveni na celoživotní závazek, neboť jejich život potom přestane být tím, čím doposud. „...*už tady bude někdo, kdo na mě bude totálně závislej a s ohledem na něj budu muset dělat*

¹⁰⁶ Resp. č. 6 – Gymnázium / dívka.

¹⁰⁷ Resp. č. 16 – SOU / dívka.

¹⁰⁸ Resp. č. 12 – SOU / chlapec.

¹⁰⁹ Resp. č. 10 – Gymnázium / dívka.

¹¹⁰ Resp. č. 10 – Gymnázium / dívka.

¹¹¹ Resp. č. 1 – Gymnázium / chlapec.

¹¹² Resp. č. 1 – Gymnázium / chlapec.

všecky věci ve svém životě, takže už já nebudu v popředí, už budu vždycky myslet na to dítě, které pro mě bude na prvním místě.“¹¹³

Několik respondentů uvedlo, že někteří lidé by sice chtěli mít děti, ale **mají strach**, že by je nedokázali vychovat a že by svým dětem nezařídili takový život, jaký by si pro ně představovali., „...*když jsou u známých na návštěvě a viděj ty starosti s tím, tak se toho boje*.“¹¹⁴

S narozením dítěte přicházejí nejenom nové role, s nimiž se rodiče musejí vyrovnat, ale také nové úkoly a povinnosti. Respondenti se vesměs shodovali na tom, že dítě zcela zásadně **změní styl života budoucích rodičů**. Ti se ale svého současného života často nechtějí vzdát, a proto odkládají narození dítěte na pozdější dobu. „...*chtěj si užívat života, protože to dítě toho člověka určitě hrozně omezuje a já to znám teďka se psem, jak máme psa, já jsem si to představoval jak hurvínek válku, ale jako je to. Jsou to svázaný ruce a to dítě musí bejt desetkrát horší jako, třeba odjet si v létě někam jen tak pryč na „blind,“ to prostě asi neexistuje s dítětem*.“¹¹⁵

Jako nejčastější odpověď, proč lidé nemají děti, respondenti uváděli, že za to může **špatná finanční situace partnerů**. Lidé si nejdříve chtějí vybudovat nějaké zázemí, najít si zaměstnání a v neposlední řadě také bydlení, které podle nich také stojí hodně peněz. Společné bydlení je také jednou z podmínek, kterou je podle nich vhodné mít před narozením dítěte zajištěnou. Nevylučovala se možnost také jistou chvíli bydlet společně s rodiči jednoho z partnerů, ale i to má své záporné stránky. „*Umím si taky představit, že bych bydlel u našich, protože nahoře je poměrně velká nevyužitá půda, takže by se to tam dalo předělat na nějaké to bydlení, ale nechtěl bych tak bydlet dlouho, to akorát pak maminka „kecá“ synovi do toho, jak má vést rodinu*.“¹¹⁶

Ostatní respondenti se shodovali na tom, že by chtěli děti přivést již do zajištěné rodiny, kde by partneři měli stálý příjem. „...*někteří si myslí, že si támhle prostě pořídí dítě a že to je sranda. Není*.“¹¹⁷ Finance mohou sehrát velice podstatnou úlohu při rozhodování, kdy je ten správný čas mít dítě. „... *nechci, aby vyrůstalo tak, že támhle nebude moc chodit na kroužky co má rádo, a nebude moc se nikde podívat na nějakou dovolenou a bude pořád zavřenej doma u počítače, tak to bych prostě nechtěl*.“¹¹⁸ Nicméně některým respondentům přišla finanční neschopnost jako důvod velmi scestný, ale jejich stěžejní vliv na rozhodování

¹¹³ Resp. č. 10 – Gymnázium / dívka.

¹¹⁴ Resp. č. 5 – Gymnázium / chlapec.

¹¹⁵ Resp. č. 12 – SOU / chlapec.

¹¹⁶ Resp. č. 13 – SOU / chlapec.

¹¹⁷ Resp. č. 9 – Gymnázium / dívka.

¹¹⁸ Resp. č. 4 – Gymnázium / chlapec.

partnerů nemohli popírat. Respondentka z gymnázia uvedla, že finanční důvody mohou být spíše záminkou a mohou zakrývat skutečnost, která spíše vypovídá o pohodlnosti dnešních mladých lidí a jako obhajobu své výpovědi uvedla vzpomínku na vyprávění své babičky: „...když si vzpomenu na babičku, která měla čtyři děti a byla válka a vypravovala, jak to bylo těžké, byla taková bída, že pomalu neměli co jíst, ale v každé chalupě děti byly...“¹¹⁹ Někteří spatřovali důvody v časové vytíženosti z důvodu **práce a kariéry**. Shodla se na tom polovina respondentů. „...jsou to většinou ti, co se honí za penězi a kariérou.“¹²⁰ „Jsou pak taky lidi, kteří mají radši kariéru a peníze, než dítě a dluhy.“¹²¹

Nedokončené vzdělání byl důvod patrný pouze u gymnazistů, častěji ho zmiňovaly dívky. Nedokončené vzdělání bylo považováno za jednu ze stěžejních podmínek pro narození dítěte, která se potvrdila také ve výzkumu Mladá generace 1997. Situace mladých žen se po narození dítěte komplikuje a jejich vyhlídky na zdárné dokončení studia se snižují. Tato skutečnost byla doložena i respondentovou výpovědí „Myslím si, že je to překážkou, že mít dítě na veřejce je prostě problém. Mám známou, která právě měla dítě v posledním semestru na vysoké škole a kvůli němu tu veřejku nedodělala...Když někdo přeruší školu, tak je to pak těžký se vrátit do toho.“¹²² Respondenti se shodovali, že je lepší dodělat školu, a až poté založit rodinu, což koresponduje se zvyšujícím se věkem prvorodičů, zejména s vyšším vzděláním. Nedokončené studium jako překážku založení rodiny zmínil pouze jeden respondent z učiliště.

Jedním z velmi často zmiňovaných důvodů také bylo, že lidé prostě nemají děti, protože je **nemají rádi**. Shodovali se, že ti co děti rádi nemají, by je prostě neměli mít. Také se nabízí možnost, že někdo z nějakého blíže neuvedeného důvodu „třeba netouží po tom mít děti.“¹²³

Velkým problémem dnešní doby se stává **neplodnost**. Tímto problémem nejsou „postiženy“ pouze ženy, jak se po dlouhou dobu zdálo, ale dnes stále častěji se problém objevuje na straně muže. „... ten hlavní problém dnešní doby je u mužů...“¹²⁴

Dalším důvodem odkladu rodičovství mohla být podle respondentů **absence partnera**. S touto odpovědí jsme se setkali pouze u studentů gymnázia. Zajímavé je, že si na tuto podmínku vzpomnělo pouze pár jedinců, přesto, že vhodný partner je zásadním předpokladem pro početí dítěte. Shrňme-li všechny získané informace od respondentů v našem výzkumném

¹¹⁹ Resp. č. 6 – Gymnázium / dívka.

¹²⁰ Resp. č. 6 – Gymnázium / dívka.

¹²¹ Resp. č. 19 – SOU / dívka.

¹²² Resp. č. 2 – Gymnázium / chlapec.

¹²³ Resp. č. 20 – SOU / dívka.

¹²⁴ Resp. č. 9 – Gymnázium / dívka.

souboru, absence partnera stojí až na místě za finančními důvody, zařízeným bydlením, nepřipraveností, pohodlností nebo upřednostněním práce a kariéry. U mnohých lidí se podle respondentů může stát to, že tím, jak celý život někteří dávají přednost kariéře, sami sobě a svému volnému času před partnerským životem a starostmi spojenými s výchovou dětí a „*pořád to oddalují a potom, když si uvědomí, že jsou sami a že by chtěli děti, tak už to nejde.*“¹²⁵

Životní změna po narození dítěte

Respondentům jsme také položili otázku, jak se jim změní život, až se jim narodí dítě. Jak se změní jejich stávající situace a co v jejich životě narození dítěte vezme nebo přinese. Respondenti nejčastěji zmiňovali nové **starosti a zodpovědnost**, neboť jejich život je teď téměř bezstarostný. „*...ted' žádný závazky vlastně nemám*“¹²⁶ pak tu také byli pocity ochrany a péče o dítě, s nimiž jsme se setkávaly pouze jen u dívek. „*...Budu mít potřebu jej ochraňovat.*“¹²⁷ „*Někomu budu dávat tu lásku, tu péči.*“¹²⁸ „*Už nebudu na prvním místě já, ale to mrně.*“¹²⁹

Avšak nejzásadnější věc, která bude s narozením dětí do značné míry zatlačena do pozadí, je volný čas, zájmy a čas na přátele. „*Vezme mi můj čas pro sebe samotnou a dost mi překope moje záliby.*“¹³⁰ Poté si budou muset den rozplánovat a hodně věcí přizpůsobit dítěti. To byla odpověď, kterou jsme od respondentů slyšeli nejčastěji. Na druhou stranu někteří uvedli, že potom budou trávit **čas** se svojí rodinou, budou se mít večer po práci kam vracet, a u žen jsme se setkali s odpovědí, že jim to přinese „*radost z toho že mám prcka, který mi bude časem říkat mami.*“¹³¹ A v neposlední řadě, jak to dokládá výrok jednoho z respondentů, „*se možná upevní a posílí partnerský vztah.*“¹³²

Respondenti se také shodovali na tom, že narození dítěte nezmění jenom styl jejich života, který teď vedou, ale také to přinese **zvýšené finanční výdaje** a budou se muset naučit jinak hospodařit s penězi, šetřit a „*...rozdělit finance jinak, než to měli a musej se tomu dítěti přizpůsobit.*“¹³³ „*... když pak bude chodit do školy, tak taky bude stát hodně peněz, víc možná,*

¹²⁵ Resp. č. 6 – Gymnázium / dívka.

¹²⁶ Resp. č. 5 – Gymnázium / chlapec.

¹²⁷ Resp. č. 7 – Gymnázium / dívka.

¹²⁸ Resp. č. 9 – Gymnázium / dívka.

¹²⁹ Resp. č. 17 – SOU / dívka.

¹³⁰ Resp. č. 17 – SOU / dívka.

¹³¹ Resp. č. 17 – SOU / dívka.

¹³² Resp. č. 15 – SOU / chlapec.

¹³³ Resp. č. 19 – SOU / dívka.

než to mimino. ¹³⁴ „...musíš se o něj postarat, musíš vždycky vědět, že do té práce musíš jít, že nemůžeš jen tak žít ze dne na den.“ ¹³⁵

Měli by partneři uzavřít sňatek, pokud si přejí mít dítě?

Nevynechali jsme otázku, zda by se dítě mělo rodit do manželství nebo to již dnes není podmínkou. Mezi chlapci převažovala odpověď, že to není důležité, dívky měly tendenci se přiklánět k tomu, aby se jednou jejich děti narodily v manželství: „*Já bych prostě chtěla, aby se dítě narodilo do úplné rodiny...*“ ¹³⁶ Při této otázce se kladně vyjadřovaly tedy zejména dívky, podle kterých by se partneři měli vzít, když plánují mít spolu dítě, ale našli se i respondenti mužského pohlaví, kteří si myslí, že „*je to tak správně, že by to tak mělo být.*“ ¹³⁷

V jednom případě sehrálo roli na pozitivní odpověď chlapce náboženské vyznání. „*...měli. Je to křesťanská povinnost.*“ ¹³⁸

Dívky, které odpovídaly záporně, si výpověď spojovaly hlavně s problémy s příjmením a jedna respondentka situaci v dnešní společnosti porovnávala se situací za minulého režimu. „*...Ne, nemyslím si, že je to důležité. Možná jenom z toho hlediska, že třeba malý dítě to mate, že se máma jmenuje jinak než táta, ale v dnešní době, kdy je strašná spousta rozvodů a tady to soužití lidí, kteří nejsou sezdaní a mají dítě, je běžný, tak myslím, že až mně se jednou narodí dítě, tak to bude běžná součást denního života, tak to už dítě nebude brát tak fatálně jako za třeba za „komančů.“ To muselo bejt strašný pro to dítě.*“ ¹³⁹

Shrnutí

Na základě našeho výzkumu se ukázalo, že v budoucích plánech respondentů mají děti nezastupitelné místo. Až na jednu respondentku si všichni přejí mít jednou v budoucnu děti. Jako ideální věk ženy při narození dítěte je podle respondentů z učilišť považován věk kolem 25 let a 27 - 29 let z pohledu gymnazistů. Pro muže se věk pohyboval na základě výpovědí gymnazistů v průměru kolem 33 let a do 30 let podle výpovědí respondentů z učilišť.

Respondenti by si nejčastěji přáli mít dvě děti, ale zaznamenali jsme i vysoký počet odpovědí, kdy by se nebránili tomu, mít i děti tři. Žádný z respondentů by si však nepřál mít dítě v nejbližší době. Důvody, které vedou k odkladu narození dítěte na pozdější dobu, viděli

¹³⁴ Resp. č. 13 – SOU / chlapec.

¹³⁵ Resp. č. 8 – Gymnázium / dívka.

¹³⁶ Resp. č. 9 – Gymnázium / dívka.

¹³⁷ Resp. č. 1 – Gymnázium / chlapec.

¹³⁸ Resp. č. 11 – SOU / chlapec.

¹³⁹ Resp. č. 10 – Gymnázium / dívka.

respondenti nejčastěji ve špatné finanční situaci, v nezařízeném bydlení, absenci partnera a nepřipravenosti partnerů. Zejména gymnazisté, kteří mají v plánu jít dále studovat, viděli jako překážku narození dítěte i studium, kdy by se mohly šance na jeho zdárné dokončení zejména v případě ženy, snížit. Pro polovinu respondentů nebylo podmínkou uzavření manželství, když si partneři přejí mít dítě. Více jak polovina všech dívek účastnících se mého výzkumu odpověděla, že by partneři měli uzavřít sňatek, když spolu plánují dítě.

ZÁVĚR

Problematika oddalování vstupu do manželství, nárůst nesezdaného soužití a pozdní rodičovství se v současné době nepochybně stává předmětem častých diskuzí. Proto jsem si jako cíl své práce stanovila zjistit, jak dnešní mladí lidé nahlíží na instituci manželství a rodičovství a zda vnímají změny, k nimž dochází v současné společnosti. Na vzorku středoškolských studentů jsem se snažila tuto problematiku následně objasnit a zodpovědět tak výzkumnou otázku, kterou jsem si na začátku položila: *„Jak vnímají dnešní středoškoláci manželství a rodičovství?“*

Během doby, kdy jsem s respondenty vedla rozhovory, jsem se snažila zjistit, jak smýšlejí obecně o námi sledované problematice, jak si jednou v budoucnosti představují svůj partnerský a rodinný život a zároveň jsem sledovala, zda při svých výpovědích nevycházejí do jisté míry ze své zkušenosti a vzpomínek na prožité dětství, které by mohly volbu jejich odpovědí ovlivnit. Mým cílem bylo zaměřit se na populaci vybraných jedinců, která má tato životní rozhodnutí ještě před sebou, ale zároveň se dostává do období, kdy se začíná rozhlížet a uvažovat o svém životě v dospělosti a budou to právě „naši“ respondenti, kteří se během několika příštích let ocitnou v kategorii „potencionálních rodičů i partnerů“.

Na základě analýzy výzkumem shromážděných a dat a její interpretace jsem dospěla k následujícím závěrům:

- Navzdory skutečnosti, že se ve společnosti stále více rozšiřuje forma dlouhodobého nesezdaného partnerského života, nepatřila jeho varianta u našich respondentů mezi prioritní. U respondentů jsme nezaznamenali striktně odmítavý postoj vůči manželství, ba naopak. Jsou si vědomi, že manželství již dnes nehraje takovou roli jako dříve, přesto ale z rozhovoru s nimi vyplývá, že manželství zůstává v jejich očích stále důležitou součástí plánů do budoucnosti.
- Na základě výpovědí se také potvrdil současný trend odkládání vstupu do svazku manželského na pozdější dobu i v teoretických plánech respondentů. Žádný z nich by si nedovedl představit, že by vstoupil do manželství během několika málo příštích let, přičemž v generaci jejich rodičů to bylo naprosto běžné.

- Téměř všichni oslovení středoškoláci by si rádi před vstupem do manželství vyzkoušeli žít s partnerem alespoň po určitou dobu ve společné domácnosti. Aby si ověřili nebo potvrdili správnost svého výběru.
- Také téměř všichni by si jednou přáli mít děti, přičemž nejčastěji odpovídali, že by chtěli ideálně děti dvě. Poměrně častou odpovědí bylo také, že by uvažovali o dětech třech, ovšem ihned v této souvislosti dodávali, že bude při jejich rozhodování sehrávat roli více faktorů, přičemž zdůrazňovali zejména faktory ekonomické.
- Ve vztahu k narůstající bezdětnosti v naší společnosti, se ukázalo, že dobrovolná bezdětnost nebyla mezi respondenty příliš preferovaná a vypovídali o tom, že si život bez dětí nedovedou představit.
- Během rozhovorů jsem shledala, že názory respondentů se v závislosti na pohlaví v některých případech mírně rozcházejí. Chlapci přistupovali například k současnému nárůstu počtu mimomanželských dětí tolerantněji než dívky. Naopak dívky přikládaly větší důležitost dokončenému vzdělání před založením rodiny. Typ vzdělávání respondentů se ve výpovědích nijak výrazně neprojevil. Minimální rozdíl představovala u gymnazistů preference vyššího věku při založení rodiny oproti respondentům ze středních odborných učilišť. Zkušenosti z výchozích rodin se částečně promítali do preferencí manželského soužití a do uvažovaného (plánovaného) počtu dětí.

Zcela na závěr lze konstatovat, že respondenti mají ve svých myšlenkách a představách ohledně budoucího života poměrně jasno. Na druhou stranu je ale třeba vzít v úvahu, že respondenti v mém vzorku jsou stále ještě mladí a jejich názory se mohou v budoucnosti různě měnit v závislosti na celé řadě okolností.

SEZNAM LITERATURY

Knížní zdroje

FIALOVÁ, L., HAMPLOVÁ, D., KUČERA, M., VYMĚTALOVÁ, S. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2000. ISBN 80-85850-87-7.

GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Vyd. 1. Praha: Argo, 1999, 594 s. ISBN 80-720-3124-4.

HAMPLOVÁ, D.; PIKÁLKOVÁ, S. *Manželství, nesezdaná soužití a partnerský vztah*. In Mansfeldová, Z.; Tuček, M. *Současná česká společnost. Sociologická studie*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2002. str. 127-147. ISBN 80-7330-009-5.

CHALOUPKOVÁ, J., ŠALAMOUNOVÁ, P. *Postoje k manželství, rodičovství a k rolím v rodině v České republice a v Evropě*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2004, 60 s. Sociologické studie. ISBN 80-733-0062-1.

JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007, 285 s. ISBN 978-80-7367-269-0.

JANDOUREK, Jan. *Úvod do sociologie*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009, 231 s. ISBN 978-807-3676-445.

JÄCKEL, Karin. *I tohle je manželství-: co se skutečně odehrává v dnešních partnerských vztazích: ženy a muži vyprávějí historii svých vztahů - nezávisle na sobě a bez zábran*. Vyd. 1. Překlad Alena Bezděková. Praha: Knížní klub, 1997, 318 s. ISBN 80-717-6460-4.

KONEČNÁ, Hana. *Na cestě za dítětem: dvě malá křídla*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2003, 318 s. ISBN 80-200-1055-6.

KUCHAŘOVÁ, Věra. *Postoje k manželství a rodičovství a reflexe změn podmínek pro rodičovství*. In: *Rodinná politika jako nástroj prevence sociálního vyloučení*. Brno: Národní centrum pro rodinu, 2005. Dostupné z: www.rodiny.cz/f/Image/fotkyNCR/sbornik05.doc.

MACEK, Petr. *Adolescence*. 2., upr. vyd. Praha: Portál, 2003, 141 s. ISBN 80-717-8747-7.

MAREŠ, Petr. *Sňatkový trh – koncepty a modely: východisko výzkumu reprodukce rodin*. In: Mareš, P. Potočný, T. (eds.) *Modernizace a česká rodina*. Brno: Barrister & Principal, 2003. ISBN 80-86598-61-6.

MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. 2., upr. vyd. Ilustrace Vladimír Jiránek. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2008, 323 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), sv. 38. ISBN 978-808-6429-878.

MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*. Vyd. 2., upr. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002, 250 s. *Základy sociologie*, sv. 8. ISBN 80-864-2905-9.

PALONCYOVÁ, Jana. *Rodinné chování mladé generace: závěrečná zpráva z "Biografického výzkumu mladé generace 2002"*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2002. ISBN 80-239-0994-0.

PALONCYOVÁ, Jana. *Změny české rodiny: mladá generace a demografický vývoj*: (1. část závěrečné zprávy z výzkumu "Rodina 2001"). Praha: VÚPSV, 2002. ISBN 80-239-0487-6.

PLAŇAVA, Ivo. *Manželství a rodina. Struktura, dynamika, komunikace*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 2000, 294 s. ISBN 80-723-9039-2.

PLAŇAVA, Ivo. *Spolu každý sám: v manželství a rodině*. Praha: Lidové noviny, 1998, 218 s. *Edice Psychologie P*, 9. sv. ISBN 80-710-6292-8.

RABUŠIC, Ladislav. *Kde ty všechny děti jsou?: porodnost v sociologické perspektivě*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakl., 2001, 265 s. *Studie (Sociologické nakladatelství)*, sv. 32. ISBN 80-864-2901-6.

RADIMSKÁ, R., TOMÁŠEK, M. „*Singles – nový životní styl a jeho genderová specifika v České republice*“. *Gender, rovné příležitosti*. 2003, 1-2, s. 10 - 12.

SINGLY, François de. *Sociologie současné rodiny*. Vyd. 1. Překlad Stanislav Štech, Ludmila Šašková. Praha: Portál, 1999, 127 s. ISBN 80-717-8249-1.

STRAUSS, A., CORBINOVÁ, J. *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Přel. S. Ježek. 1.vyd. Boskovice: Albert, 1999, 196 s. ISBN 80-858-3460-X.

ŠALAMOUNOVÁ, P., ŠAMANOVÁ, G., *Představy respondentů o manželství a rodině*. Časopis Naše společnost. Sociologický ústav AV ČR Centrum pro výzkum veřejného mínění. [online]. 2003. [cit. 2012-06-06]. Dostupné na WWW: http://www.cvvm.cas.cz/index.php?lang=0&disp=nase_spolecnost&r=1&offset=115&shw=100020.

TOMÁŠEK, M.; „*Singles a jejich vztahy; kvalitativní pohled na nesezdané a nekohabituující jednotlivce v České republice*“. Sociologický časopis. 2006, 42, s. 81-105.

TOMÁŠEK, M. „*Singles ve světle měnících se typologií a definic: K aktuálně probíhajícímu výzkumu*.“ In Mareš Petr; Potočný Tomáš (eds.). *Modernizace a česká rodina*. Brno: Barrister & Principal, 2003., s. 225– 232. ISBN 80-86598-61-6.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2007, 461 s. ISBN 978-80-246-1318-5.

Internetové zdroje

HABERLOVÁ, Věra. *Rodičovství a velikost rodiny*. In: [online]. [cit. 2012-06-23]. Dostupné z: <http://www.stem.cz/tisk.php?id=402>.

Kdo jsme. In: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. [online]. [cit. 2012-06-29]. Dostupné z: <http://www.cvvm.cas.cz/index.php?lang=0&disp=zpravy&r=1&s=1&offset=101>.

MLČOCH, Zbyněk. *Singles - proč jsou někteří lidé raději sami bez partnera*. In: [online]. [cit. 2012-06-17]. Dostupné z: <http://www.zbynekmlcoch.cz/informace/vztahy/singles-seznamovani-svadeni/singles-proc-jsou-nekteri-lide-radeji-sami-bez-partnera>.

Nemanželské děti tvoří v ČR už dvě pětiny narozených. In: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/> [online]. [cit. 2012-06-23]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/164224-nemanzelske-deti-tvori-v-cr-uz-dve-petiny-narozenyh/?mobileRedirect=off>.

Pohyb obyvatelstva - 1. čtvrtletí 2012. In: Český statistický úřad [online]. 12.6. 2012. [cit. 2012-06-27]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/coby061212.doc>.

Pohyb obyvatelstva - 1. až 4. čtvrtletí 2011: Výrazný pokles počtu narozených dětí. In: Český statistický úřad [online]. 2012 [cit. 2012-06-06]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/coby031312.doc>.

Rozvodovost. In: Český statistický úřad [online]. [cit. 2012-06-06]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost>.

Rozvodovost. In: Český statistický úřad [online]. [cit. 2012-06-13]. Dostupné z: [http://czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/F7003184C8/\\$File/400711a3.pdf](http://czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/F7003184C8/$File/400711a3.pdf).

Vývoj obyvatelstva České republiky v roce 2011 (základní údaje). In: Český statistický úřad [online]. [cit. 2012-06-27]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/obyvatelstvo_ceske_republiky_v_roce_2007_zakladni_udeje.

Jiné zdroje

EZZEDDINE, P., HEŘMANSKÝ, M., NOVOTNÁ, H., SEIDLOVÁ, G., ŠŤOVÍČKOVÁ, M., VAŇKOVÁ, M., Etika výzkumu, e- learningový kurz, Úvod do společenskovedních metod.

NOVOTNÁ, H., Výběrové strategie, e- learningový kurz, Úvod do společenskovedních metod.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1.: Charakteristika respondentů.....	60
Příloha č. 2.: Návrh otázek pro respondenty.....	63
Příloha č. 3.: Rozhovor: Respondent č. 2.	65

Příloha č. 1.: Charakteristika respondentů

Resp. č. 1 (chlapec)	19	Gymnázium	Respondent pochází z úplné rodiny a má o dva roky starší sestru. Nedávno se rozešli s přítelkyní, s níž chodil téměř dva roky. Manželství svých rodičů charakterizuje „jako fungující manželství, jako hodně dobře fungující manželství.“ ... „Byl bych rád, kdyby se mi to taky takhle někdy povedlo.“ „...myslím, že jako výraznější problém, ten že tam není.“
Resp. č. 2 (chlapec)	19	Gymnázium	Respondent vyrůstal v úplné rodině, má o 13 let mladšího bratra a o tři roky mladší sestru. V současné době má již druhým rokem stálou přítelkyni, se kterou se seznámil prostřednictvím internetu. S rodinou bydleli v domku, ale jeho rodiče se před půl rokem odstěhovali jinam a jemu nechali barák. „Vyrůstal jsem v rodině, kde všechno úplně bezvadně fungovalo, nejlepší rodina na světě.“ A k manželství jeho rodičů nám řekl: „Já si myslím, že tak by mělo vypadat každé manželství a takové bych si jednou přál. Všechno tak funguje úplně bez problémů.“
Resp. č. 3 (chlapec)	19	Gymnázium	Respondent žije v úplné rodině, má ještě dva mladší bratry a společně s nimi bydlí v domku jeho prarodiče. Přítelkyni nemá a na otázku, jak by charakterizoval manželství svých rodičů, reagoval takto: „Že jsou stále spolu a vypadají spokojeně, mluví za vše, ne?“ „Hádají se?“ „Už ani ne. Z toho už vyrostli.“
Resp. č. 4 (chlapec)	19	Gymnázium	Respondent žije v úplné rodině, má mladšího bratra a žije s nimi jeho prarodiče. V současné době je bez přítelkyně, ale předtím měl dvouletý vztah. K manželství jeho rodičů se vyjádřil takto: „No tak, někdy to prostě skřípe, že jo, ale rozhodně i tak vidím, že i po těch letech se mají hrozně moc rádi, a i když se prostě pohádají, tak se pak usmířejí a je to takový hezký.“
Resp. č. 5 (chlapec)	19	Gymnázium	Rodiče respondenta jsou rozvedení, žije s matkou, nevlastním tátou a má mladšího a staršího bratra. Jeho rodiče se rozvedli, když mu byly dva roky, tudíž ani neměl na výběr, u koho by chtěl zůstat. Již rok a devět měsíců chodí se svojí přítelkyní.

Resp. č. 6 (dívka)	19	Gymnázium	Respondentka bydlí v úplné rodině, má mladšího bratra. „My máme s bráchou s našima takovej dobrej, pěknej vztah, ani né jako rodiče a děti, ale spíš jako kamarádi a to se mi líbí.“ S přítelem jsou spolu přes dva roky a manželství rodičů hodnotí jako velmi pěkné. „I když se brali hodně mladí, tak jim to vydrželo od začátku až do teďka. Samozřejmě jako v každý rodině jsou nějaké neshody, ale jsou to jen takové malé hádky a pak je to zase dobrý a naši jsou jak dva úplně nejvíc zamilovaný lidi, oni by podle mě nemohli bejt jeden bez druhýho.“
Resp. č. 7 (dívka)	18	Gymnázium	Respondentčiny rodiče jsou rozvedení, žije pouze s matkou a bratrem, její otec je momentálně vazebně stíhán. Má ještě starší sestru, ale ta žije se svým manželem v USA. Přítele v současné době nemá a manželství rodičů hodnotí jako velmi nevydařené. „Naši se rozvedli před sedmi lety. Každý měl jiný pohled na rodinu a každý vyznával jiné hodnoty.“ ... „Otec nebyl nikdy doma a mě a bratra vychovávala matka.“
Resp. č. 8 (dívka)	19	Gymnázium	Respondentka vyrůstala s rodiči, a mladším bratrem. Má ještě sestru, která je o 19 let starší. Její rodiče se rozvedli, když bylo respondentce patnáct let. Zhruba rok a půl má přítele.
Resp. č. 9 (dívka)	19	Gymnázium	Respondentka nemá přítele, má staršího bratra, který se již odstěhoval a žije s přítelkyní. Manželství rodičů charakterizuje „určitě kladně, ale hádky tam byly a jsou, ale to v každé rodině. V každé rodině jsou hádky jako kvůli úklidu, kvůli penězům.“
Resp. č. 10 (dívka)	19	Gymnázium	Respondentka má přítele již dva roky, žije v úplné rodině a má o rok starší sestru. Manželství svých rodičů charakterizuje „jako naprosto idylický. Oni vypadají jako pořád dva zamilovaní devatenáctiletí lidi, takže úplná, ale naprostá idylka, strašně si rozumějí.“

Resp. č. 11 (chlapec)	18	SOU	Respondent má dva starší bratry, kteří se již odstěhovali. Společně s nimi bydlí jeho prarodiče. Respondent má asi půl roku přítelkyni a na otázku, jak by zhodnotil manželství svých rodičů, odpověděl: „To je v pohodě, nepamatuju, že by se naši někdy hádali nebo tak. Jako někdy se neshodnou, ale nehádají se, to manželství se mně líbí, taky bych chtěl takhle jednou žít.“ Respondent a jeho celá rodina jsou věřící.
Resp. č. 12 (chlapec)	19	SOU	Respondent vyrůstal pouze se svou mámou, jeho rodiče se rozvedli, když byl velmi malý, když mu byly zhruba dva roky a je to jediný respondent z našeho vzorku, který nemá žádného sourozence. Od 16 let má stálou přítelkyni.

Resp. č. 13 (chlapec)	19	SOU	Respondent žije v úplné rodině a má staršího bratra. V současné době nemá přítelkyni a k manželství rodičů řekl, že ho považuje za „docela dobrý.“... „Že by se nějak extra hádali to ne. Samozřejmě se někdy pohádaj, ale to je asi normální. Ale můžu říct, že podobný bych chtěl mít, asi tak.“
Resp. č. 14 (chlapec)	19	SOU	Respondentovi rodiče jsou rozvedení. V době, kdy se rodiče rozváděli, mu bylo deset let. Má dva starší sourozence - bratry ve věku 25 let a 26 let. V současné době je bez přítelkyně.
Resp. č. 15 (chlapec)	18	SOU	Respondent pochází z úplné rodiny, má mladšího a staršího bratra, přítelkyni v současné době nemá. Jeho rodiče se brali velmi mladí a k jejich manželství se vyjádřil takto: „...no spěj odděleně, takže to je asi bída, ale rozvedení nejsou.“
Resp. č. 16 (dívka)	18	SOU	Respondentka žije v úplné rodině, má mladšího bratra, žijí ve velkém domě spolu s jejími prarodiči a tetou a strýcem z matčiny strany. S přítelem se v nedávné době rozešla. Je vyznavačkou hudby a stylu punk, což v současné době je její život. Na otázku, jak by hodnotila manželství rodičů, odpověděla: „Jo...jsou spolu poměrně šťastní. Ani se spolu moc nehádají, spíš jen tak běžně kvůli úklidu.“
Resp. č. 17 (dívka)	19	SOU	Respondentka žije s rodiči, starším bratrem a mladší sestrou. Kromě toho u nich bydlí prarodiče z otcovy strany. Téměř rok má přítele a k manželství rodičů nám řekla, že „rodiče jsou si oporou jeden pro druhýho. Hodně si pomáhají a doplňují se...“
Resp. č. 18 (dívka)	18	SOU	Respondentka má již osm let rozvedené rodiče, žije s matkou, ale s otcem má dobrý vztah a pravidelně se vídají. Má starší sestru a mladšího bratra, bydlí u nich babička. Respondentka má již dva roky stálého přítele.
Resp. č. 19 (dívka)	19	SOU	Respondentka žije v úplné rodině a má o čtyři roky mladší sestru. S přítelem, s nímž chodí již rok, se seznámila přes seznamku a k manželství rodičů nám řekla: „No, tak ze začátku to bylo strašně fajn, co tak slyším, ale v posledních letech jsou spolu jen z rozumu.“
Resp. č. 20 (dívka)	19	SOU	Respondentka má o rok mladší sestru, žije zatím s oběma rodiči, ale k manželství rodičů se vyjádřila takto: „Hrozný, nechtěla bych takhle žít, je to takový manželství na nic, podle mého.“ ...„Rozvedeni nejsou, ale myslím, že se k tomu schyluje. Potom bych určitě zůstala u mamky. Celkově to u nás neklape, ani mezi námi a tátou.“ Přítele má respondentka přibližně půl roku.

Příloha č. 2.: Návrh otázek pro respondenty

Popiš prosím stručně, jak vypadá tvoje rodina, ve které žiješ.

- Kolik sourozenců máš?
- Žijí u vás prarodiče?
- Kolik je rodičům let a jaká je jejich profese?
- Kolik bylo rodičům let, když se brali?
- Jak bys zhodnotil manželství rodičů?
- Jsou vaši rozvedeni? Kdy se rozvedli? S kým po rozvodu žiješ?

Jak se představuješ svoji budoucnosti za pár let? Například za deset let?

Máš přítele / přítelkyni?

- Jak dlouho jste spolu?
- Je to tvůj první dlouhodobý vztah?
- Co bylo příčinou, že jste se rozešli?
- Kde jste se seznámili?
- Uvažuješ o tom, že by sis ji (ho) v budoucnu jednou vzal (a)?

Jaké vlastnosti by měl mít tvůj životní partner/ partnerka?

- Má je tvůj současný přítel?
- Které mu chybí / chyběly?

Jaký má v současné společnosti manželství význam?

Chceš se jednou oženit / vdát se?

- V kolika letech by ses chtěl oženit / vdát se?

Proč podle tebe dnes mnoho mladých lidí odkládá vstup do manželství?

Jaký je ideální věk pro vstup do manželství u ženy?

- Jaký je ideální věk pro vstup do manželství a u muže?

Jak dlouho by se partneři měli znát, než uzavřou manželství?

- Jaký máš názor na partnery, kteří se vezmou například po velmi krátké známosti?

Jaké podmínky by měli být splněny, aby mladí lidé spolu uzavřeli sňatek?

Myslíš si, že je dobré, když si dva mladí lidé vyzkouší předmanželské soužití na zkoušku?

- Chtěl bys tuto formu soužití před vstupem do manželství také vyzkoušet?

Jaký máš názor na nesezdaná soužití?

- Mají nějaké výhody oproti manželství? Jaké?
- Mají nějaké nevýhody oproti manželství?

Dokázal by si jmenovat, jak jinak nazýváme soužití partnerů, kteří spolu bydlí, ale neuzavřeli sňatek?

Co považuješ za nejdůležitější v dlouhodobém vztahu?

Jaký je podle tebe ideální věk pro narození prvního dítěte u ženy?

- U muže?
- V kolika letech bys ty sám chtěl být rodičem?
- V jakém věku je vhodné mít poslední dítě u muže / ženy?

Chceš mít jednu děti?

- Kolik dětí bys jednou chtěl (a) mít?
- Jak se podle tebe změní tvůj život po narození dítěte?
- Co ti to přinese či vezme?

Co vede lidi k tomu, že se rozhodnou nemít žádné děti?

Myslíš si, že lidé, kteří chtějí mít dítě, by spolu měli uzavřít sňatek?

- A jak si představuješ konkrétně svou situaci?

Příloha č. 3.: Rozhovor: Respondent č. 2.¹⁴⁰

Pasportizace:

Rok narození: 1993

Vzdělání: Gymnázium ukončené maturitní zkouškou (květen 2012)

Jedná se o rozhovor, který byl jako jediný uskutečněn telefonickou formou přes Internet prostřednictvím programu Skype. Respondent byl velice ochoten odpovídat na vše, na co jsem se ho ptala. Z rozhovoru jsem vyjmula několik pasáží, které se dostaly za rámec zkoumané problematiky.

Na úvod bych tě poprosila, abys mi stručně charakterizoval rodinu, ve které žiješ.

Odp.: No tak, já jsem vyrůstal ve skvělé rodině. Mám sestru, která je o tři roky mladší než já a mladšího bratra, který je o 13 let mladší než já. A vyrůstal jsem v rodině, kde všechno úplně bezvadně fungovalo, nejlepší rodina na světě. Nejdřív jsme žili v malém bytě, pak taťka založil firmu a přestěhovali jsme se do rodinného domku. No a není to tak dlouho, zhruba půl roku, co se naši odstěhovali pryč a mně nechali barák. Bydlím tam sám, ale každou chvíli u mě přespávají spolužáci z gymplu, aby si třeba mohli přispat, ti co dojížděj.

Ot.: Kolik je rodičům let?

Odp.: Naším je 39 let a 41 let.

Ot.: Věděl bys, kolik bylo rodičům, když se spolu brali?

Odp.: Mamce bylo 20 a taťkoj o dva víc.¹⁴¹

Ot.: Jak bys zhodnotil manželství svých rodičů?

Odp.: Já si myslím, že tak by mělo vypadat každé manželství a takové bych si jednou přál. Všechno tak funguje úplně bez problémů.

Ot.: A jak sám si představuješ svoji budoucnost za deset let?

¹⁴⁰ Přepis rozhovoru byl zaslán respondentovi s prosbou o přečtení a zkontrolování, zda zde z mé strany nedošlo k nějaké chybě a zároveň o povolení, zda bych ho mohla zveřejnit v příloze bakalářské práce. Rozhovor jsem ponechala v doslovném znění, pouze respondent poupravil některé části, které byly špatně rozeznatelné z nahrávky, a zároveň upravil část, kde jsem si nebyla jista, co přesně danou odpovědí myslel. Pro zachování soukromí respondenta nezveřejňuji informace o jeho bydlišti a jiné osobní údaje.

¹⁴¹ Tato informace byla doplněna až po ukončení celého rozhovoru. Pro jistotu si respondent informaci nejdříve ověřil u svých rodičů.

Odp.: Za deset let...to mi bude 29 let. To, to nevím. Já jsem si celej život říkal, že bych asi nechtěl mít rodinu a děti dřív, než mi bude 30 let, abych jako rychle nezestárl, ale zase na druhou stranu, ty mladý rodiče, ty maj taky něco do sebe. Jako potom, když dítě vyrostne, do věku, kdy mu bude 15 a mně 50 nebo 45. To není ono. Když bych měl dítě ve 20, tak by mně pak bylo 35 a pořád bychom byli v tom hezkým kamarádským vztahu. No nevím, no. Právě tam je takovej ten velkej rozpor v tom mým uvažování. Rád bych se teď dostal na vysokou školu. Myslím si, že se dostanu, protože berou bez přijímaček (smích) a rád bych jí vystudoval a pak fungoval v tomhle oboru no.¹⁴²

Ot.: Ted' se tě zeptám: máš přítelkyni?

Odp.: Ano, mám přítelkyni.

Ot.: Jak dlouho spolu chodíte?

Odp. Chodíme spolu dva roky.

Ot.: Kde jste se seznámili?

Odp.: Seznámili jsme se na internetu.

Ot.: A uvažuješ o tom, že by sis jí klidně jednou vzal?

Odp.: Bez toho bych s ní ani nechodil.

Ot.: Jaké vlastnosti by měla mít tvoje životní partnerka?

Odp.: Měla by být určitě tolerantní. Měla by být energická, umět se sama zabavit. Ale zase potřebuju, aby mě potřebovala, potřebuju cejtit, že já jí potřebuju. Myslím si, že by měla bejt aspoň trochu flegmatická a přecházet nějaký malý rozepře. Měla by mít své vlastní koníčky, aby mě pořád nepotřebovala k tomu, aby se bavila, protože s ní nemůžu bejt přece pořád. Měla by se umět postarat o tu rodinu, protože předpokládám, že budu víc v práci než ona, takže tahle úloha většinou padá na partnerku.

Ot.: A má tyhle vlastnosti tvoje nynější přítelkyně?

Odp.: Pevně v to věřím.

¹⁴² Nezveřejňuji také ani obor, na který se respondent hlásí.

Ot.: Je tedy nějaká vlastnost, která jí schází? Kterou nemá?

Odp.: Možná je trošku líná, co se sportovních aktivit týká. Protože já jsem docela dost aktivní, mám hodně koníčků a zájmů a ona mě v tomhle trochu nestihá. Je dost aktivit, které spolu nemůžeme dělat, právě proto, že já už je dělám dlouho a jdou mi, a ona to prostě nezvládá a prostě trošku nestačí. Možná by měla trošku zabrat, aby byla trošku lepší fyzicky nebo tak.

Ot.: Ted' už ale k tématu: jaké má manželství v současné společnosti význam?

Odp.: Hm...manželství význam? Já si myslím, že už to není tak důležitý jako dřív. Že už se bez toho manželství dá vlastně v pohodě žít a nemyslím si, že to má takovej velkej význam, jakej se tomu přikládá.

Ot.: V jakém věku se podle tebe dnes vstupuje do manželství?

Odp.: Já si myslím, že ted' do manželství vstupujou starší lidi, bude to spíš kolem 25- 27 let. U ženy to bude asi nižší věk, u mužů vyšší, ale určitě to neplatí 100%. U žen bych řekl, že je to tak 25 - 27 let a u mužů tak 27 let.

Ot.: Chceš se jednou oženit?

Odp.: Ano, to určitě.

Ot.: V kolika letech si to představuješ?

Odp.: Třeba spíš v 27.

Ot.: Je něco, co ti podle tebe manželství vezme?

Odp.: Vezme mi můj dosavadní život. Já si to manželství spojuju s dětma, že s příchodem dětí by se člověk měl změnit, takže to manželství povede k větší zodpovědnosti. Ale zase mi to dá takovou tu pohodu a idylku.

Ot.: Proč podle tebe dneska mnoho mladých lidí sňatek odkládá na pozdější dobu?

Odp. Já si myslím, že to je velkej strach z toho, kolik jako kolem sebe vidí rozvodů a takových těch rozvrácených manželství a podobně. Ale i přehodnocení priorit dnešní společnosti. Na druhou stranu, když člověk pozná pravou lásku, je silnější než všechno, co mu svět, nebo společnost může nabídnout.

Ot.: Když už si zmínil ty rozvody - proč podle tebe vzrůstá počet rozvodů?

Odp.: Možná protože už to není nic tak hrozného, jako to bylo dřív. Že dřív, když se lidi rozvedli, tak to bylo něco neobvyklého, že čím víc je to obvyklý, tím míň maj lidi pocit, že to nemůžou taky udělat.

Ot.: Co tebe konkrétně by vedlo k tomu, abys požádal o rozvod?

Odp.: Nevím. Nechtěl bych si vzít ženskou, se kterou bych se pak rozved, takže si neumím představit ten případ. Asi prostě kdybych jí nevěřil a nebyl schopnej ten vztah za nějakou hodně dlouhou dobu dát do pořádku, tak by to asi vedlo k rozvodu.

Ot.: A co nevěra?

Odp.: Tak to je věc, která hodně podlomí tu důvěru ve vztahu.

Ot.: A pro tebe by byla důvodem?

Odp.: To nemůžu takhle říct. Když si to představím, tak nevím. Tam by to záleželo na tom, jak by to bylo, jestli bychom měli nebo neměli děti. Protože pak člověk nemá zodpovědnost jen za sebe, ale mám zodpovědnost za rodinu a především za děti, že jo. Takže tam by záleželo i na jiných věcech, jestli se dohodnem, že to přejdem a budem spolu vychovávat ty děti, a pro ty děti to nějak překousnem, a bude to nějak dál, tak si myslím, že jo, že i tahle možnost tam je. V manželství stejně přijde vztah do bodu, kdy rodiče začnou mít radši svoje děti než toho svého partnera.

Ot.: Jak dlouho by se partneři měli znát, než uzavřou manželství?

Odp.: Já si myslím, že nezáleží jak dlouho, na délce trvání toho celého vztah, ale že záleží na tom, jak dlouho ty lidi spolu jsou pořád. Kamarádka mi nedávno řekla takovou chytrou poučku. Myslí si, že než se lidi vezmou, tak by spolu měli rok nebo dva trávit veškerej čas. Když přijdou z práce, měli by bejt spolu. Koničky by měli dělat spolu. Měli by spolu vařit. Když jedou za jeho rodičema, měli by jet spolu. Za jejími rodiči zase spolu, aby prostě si zkusili, jaký to je, když jsou spolu nepřetržitě. To ten vztah tak prověří, že se nemusí bát jít do toho manželství. Podle mě je to dobrá poučka. Budu se jí snažit řídit ve svém budoucím životě. (smích) Ale podle mě by délka vztahu před svatbou měla bejt tak minimálně tři roky.

Ot.: To je jedna z mých dalších otázek - předmanželské soužití. Ty by sis ho rád vyzkoušel?

Odp.: To jako, no každopádně. Myslím si, že bez toho je to takovej hazard. Jako kupovat zajíce v pytli.

Ot.: Jaké podmínky by měly být splněny, aby spolu mladí lidé mohli uzavřít sňatek?

Odp.: Tak ta délka toho vztahu.

Ot.: Co třeba plnoletost?

Odp.: Tak na tý bych tak úplně netrval. Plnoletost není potřeba. (smích)

Ot.: A zajištěné bydlení?

Odp.: Je to lepší, ale myslím si, že to není nutný. Myslím si, že je spoustu šťastnejch manželství a vztahů, ve kterých se lidi vzali bez toho, aby bydleli ve svém. Zním lidi, kteří se spolu vzali už na vejšce, bydleli spolu v podnájmu, nebo na koleji a pak se postupně dostali dál. Bude to pokračovat, až si začnou více vydělávat. Sám život je posune dál. Vůbec bych se toho nebál takhle.

Ot.: Co je podle tebe pro dlouhodobý vztah nejdůležitější?

Odp.: Tak já si myslím, že vztah by měl bejt budovanej na důvěře. Taky by se pořád, i když je vztah blížkej, měli dodržovat nějaký ty hranice. Myslím si, že třeba by ti partneři měli mít nějaký svoje tajemství, který by tomu druhýmu neměli říkat. I když většina říká opak, tak já si myslím, že by to tak mělo bejt.

Ot.: Takže je lepší si něco nechat úplně pro sebe? Nebo to říct třeba kamarádovi, než partnerovi?

Odp.: Jo, myslím si, že ve spoustě případů je to dobrý, nechat si věci jen pro sebe.

Ot.: V jakém případě například?

Odp.: Já si nemyslím, že jsou věci, který by se měly říkat někomu jinýmu. Myslím si, že jsou věci, který by si člověk měl nechat jenom pro sebe. Že když třeba člověk trpí nějakyma pochybnostma, pak je řekne tomu partnerovi, tak ty pochybnosti akorát roznáší dál, ale většinou se tím nic nevyřeší. Vyslovením se pochybnosti a nepříjemné pocity zvětšují a rostou.

Třeba takovýhle věci by si člověk měl nechávat pro sebe a mít tu vlastní osobní sílu, kterou se s nima vyrovná. Je to tak lepší, než vnášet nějaký napětí do toho vztahu.

Ot.: Jaký máš názor na nesezdané soužití?

Odp.: Nevadí mi to. Připadá mi to hezký. Je to každého volba. Znáám hodně lidí, kteří nepovažují manželství za nutné, a chápu je.

Ot.: Takže to má své výhody?

Odp.: Jo. Třeba to, že tam jsou finančně nebo ekonomicky každej za sebe.

Ot.: A co volnost?

Odp.: Nemyslím si, že je mezi tím a manželstvím rozdíl. Myslím si, že to bude stejný, že to záleží jen na pravidlech, který si daj mezi sebou a jak se chovaj. A nezáleží na tom, jestli na to má papír nebo ne.

Ot.: A vůbec, nějakou nevýhodu to podle tebe má?

Odp.: Hm...asi prostě, že to není zákonem tak braný jako manželství, že to není tak ... Třeba ochrana jednoho manžela před druhým. Když se v manželství rozhádaj, rozvedou, tak tam je nějaká možnost řešení. Jsou daný jasný kroky, jak se to řeší. Zatímco v tomhle tom případě to tak určitě nebude. Třeba, když spolu maj v takovém vztahu děti, tak to je o dost větší problém, než když jsou lidi oddaný. Třeba to, že tatínek už nebude mít možnost své děti po rozchodu vidat, a nic s tím neudělá. Nemá žádné možnosti, jak situaci řešit. Možnosti řešení by měl, kdyby šlo o manželství.

Ot.: Dokázal bys jmenovat, jak nazýváme soužití partnerů, kteří spolu bydlí, ale neuzavřeli manželství?

Odp.: Jo ty chceš slyšet něco takovýho jako na hromádce?

Ot.: Správně...znáš ještě jiné výrazy?

Odp.: Nebo... na nákou knížku, ale nevím na jakou (smích).

Na psí, na psí knížku přece (smích).

Ot.: No a jaký je ideální věk pro narození prvního dítěte u ženy?

Odp.: Až skončí vějšku. Tak nějak kolem 25 let.

Ot.: A u muže?

Odp.: U muže až skončí vějšku a jeho holka skončí vejšku (smích), ale je to trochu dýl, než u ženy, tak kolem 28 - 29 let.

Ot.: Chceš mít jednou děti?

Odp.: Jo, já chci mít jednou děti.

Ot.: V kolika letech?

Odp.: Až budu vědět, že se o ně dokážu postarat. Ale nejdřív v 27 letech.

Ot.: Proč?

Odp.: Protože si myslím, že je taková doba, a že rozhodně není kam spěchat, že to nikam neuteče. Nejdřív chci dostudovat a pak si najít nějakou práci, abych to dítě mohl nějak normálně živit.

Ot.: Kolik dětí bys chtěl mít?

Odp.: To záleží na situaci, třeba tři, to se mi líbí. Mně se líbí, jak to doma máme.

Ot.: A v jakém věku je podle tebe vhodné mít poslední dítě?

Odp.: Když je ženě 40 let, tak bych to bral jako strop.

Ot.: Jaký máš názor na lidi, kteří mají dítě až po 40 roce?

Odp.: Hm...jsou to extrémny a nemyslím si, že by 50letý ženský měly mít děti. Jako že, aby se jim narodilo miminko. Protože než bude dítě dospělý, tak rodiče už budou v důchodu, to asi není fér, ale neodsuzuju je za to nějak. Je to jejich volba, jejich zodpovědnost.

Ot.: Co pak podle tebe vede lidi k tomu, že nemají žádné děti?

Odp.: Třeba se necejtěj dost zodpovědný. Nenašli toho správnýho partnera. Nemyslej si, že by jim dokázali zařídit takovej život, jakej by si představovali. Ale třeba i to, že prostě jenom nechtěj děti. Když někdo nemá rád děti, tak by je prostě neměl mít.

Ot.: Myslíš, že jim třeba brání i nedokončené studium? Ptám se tebe, jako budoucího vysokoškola.

Odp.: Myslím si, že je to překážkou, že mít dítě na veřejce je prostě problém. Mám známou, která právě měla dítě v posledním semestru na vysoké škole a kvůli němu tu veřejku nedodělala, a to je pak blbý, že když na člověka doléhaj pocity. „Měl jsem to dodělat, kde bych teďka byl. Měl bych peníze. Měl bych jinej život, měli bychom se líp.“ Tak si myslím, že by měl člověk něco dokončit a pak jít do něčeho jinýho. Když někdo přeruší školu, tak je to pak těžký se do toho vrátit.

Ot.: Jak vnímáš tedy ženu, která se dobrovolně rozhodla zůstat bezdětná?

Odp.: No tak vím, že by se měli respektovat cizí názory, ať si dělá každej se svým životem, co chce, ale stejně mně to přijde takový zvláštní. Ale zase u chlapa mě to zas tak divný nepřijde.

Ot.: Jak to?

Odp.: Asi proto, že si tu ženskou spojuju víc tady s těma dětma, ne tolik jako chlapa. Že to je takový větší životní úkol ženy mít děti.

Ot.: Měli by partneři, kteří chtějí mít dítě, uzavřít sňatek?

Odp.: Ne. Myslím, že ne, že to nevadí. Pouze záleží na tom, jak se lidi dohodnou.

Ot.: Na čem konkrétně by se měli partneři teda domluvit?

Odp.: Asi hlavně na příjmení.

Ot.: Jak se ti změní život, až se ti narodí dítě?

Odp.: No to jsem zvědavěj sám, jak se mi změní život. Myslím si, že třeba se budu míň stýkat se svejma kamarádama. Třeba to tak dopadne, i když je mi to líto. Nebo že budu mít míň času na svoje koníčky, že budu víc s rodinou. Že prostě začnu žít víc rodinným životem, začnu mít radost z menších věcí. Myslím si, že člověk s dítětem mnohem víc dospěje, než čímkoli jiným.

Ot.: Jak si představuješ fungující rodinu?

Odp.: No tak, představuju si rodinu, kde jsou rodiče a děti. A ti dva by měli být manželé. Měli by si rozumět a mít se rádi. Rodiče by měli mít rádi ty děti a děti zase rodiče. Maminka by se o ně měla dobře starat a bejt s tatínkem dětem příkladem. A mohli by spolu trávit volnej čas. A i ten tatínek, když bude víc pracovat, tak by měl mít čas i na děti, aby to bylo vyrovnaný.

Ot.: Jak si představuješ svojí rodinu?

Odp.: Tak, jak jsem jí popsal.

Ot.: Kdo je podle tebe single?

Odp.: Já si myslím, že je to někdo, kdo žije sám, ale ne proto, že by si nemohl nikoho najít, ale proto, že se rozhodl žít sám. Já si pod tím představím ženu, nějakou mladší, úspěšnou, která se věnuje kariéře a nechce mít děti. Takhle jí to vyhovuje. Jakoby, že je na sebe pyšná, když se takhle sama dokáže o sebe postarat a že nikoho nepotřebuje a takhle.

Ot.: A co muž?

Odp.: To si představím stejně, jako tu ženskou. Že má prostě práci, vydělává hodně peněz a to, že je single, to znamená, že žije sám, ale má třeba nějaké známosti, ale spíš krátkodobé a nechce s nikým dlouhodobě žít a sdílet tu domácnost, ale ne že by byl úplně sám.

Ot.: Dovedl by sis představit takhle žít?

Odp.: Asi ne.

Ot.: A může podle tebe člověk zůstat sám v delší perspektivě?

Odp.: Myslím si, že ne. Oni choděj stejně do společnosti a mají hodně kamarádů, jenom s nikým nebydlej. Ale pak je to blbý, když se jim třeba něco stane, nebo když onemocněj, tak pak je asi lepší, když spolu bydlí více lidí.